

De leden van de gemeenteraad van Haarlemmermeer

Postbus 250
2130 AG Hoofddorp

Bezoekadres:
Raadhuisplein 1
Hoofddorp
Telefoon 0900 1852
Telefax 023 563 95 50

Cluster **Maatschappelijke en Economische Ontwikkeling**
Contactpersoon **Lisette Tanis**
Doorkiesnummer **023 567 6153**
Uw brief ---
Ons kenmerk **13.0060646** *2013/29310*
Bijlage(n) **Plan van Aanpak JOGG-Haarlemmermeer**
Onderwerp **JOGG-Haarlemmermeer**

Verzenddatum
26 JUNI 2013

Geachte heer, mevrouw,

Een gezonde omgeving en een gezonde jeugd, dat is wat we willen. Overgewicht is echter een groeiend probleem onder de jeugd. Gemiddeld genomen is het percentage overgewicht onder kinderen en jongeren in 30 jaar met 40% gestegen. Ongeveer een op de zeven kinderen heeft overgewicht. Haarlemmermeer is daarop geen uitzondering. Overgewicht is daarmee één van de belangrijkste volksgezondheidsproblemen van dit moment.

In Haarlemmermeer gebeurt al veel op het gebied van bewegen en gezonde voeding. Er loopt een groot aantal projecten en interventies en diverse sportstimuleringsactiviteiten gericht op het terugdringen van overgewicht bij de jeugd. De huidige structuur om overgewicht bij de jeugd aan te pakken staat in Haarlemmermeer dus al behoorlijk, maar er is een meer integrale aanpak gewenst. Hiervoor is aansluiting gezocht bij het landelijke Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG). De gemeente Haarlemmermeer is in oktober 2012 officieel JOGG-gemeente geworden (nota Haarlemmermeer kiest voor de JOGG-aanpak, 2012.0055492). JOGG biedt een lokale, bewezen effectieve, aanpak waarin bestaande interventies en activiteiten in Haarlemmermeer zijn in te passen.

In de afgelopen maanden zijn wij samen met onze partners GGD Kennemerland en zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid bezig geweest met het op de achtergrond implementeren van de aanpak: inventariseren wat er al is, wat er nog mist, enthousiasmeren van partijen, starten met het lokaal vormgeven van de JOGG-aanpak en het opstellen van een plan van aanpak.

Dit plan van aanpak treft u aan in de bijlage bij deze brief. In het plan van aanpak staat verwoord hoe wij JOGG in Haarlemmermeer vorm gaan geven. Er wordt ingegaan op de achtergrond, doelgroep- en wijkkeuze, doelstellingen, invulling van de 5 JOGG-pijlers, organisatiestructuur, bestaande activiteiten, communicatie, financiën en randvoorwaarden, etc.

Op 23 juni jl. vierden wij gezamenlijk de kick-off van JOGG in Haarlemmermeer. Gemeente Haarlemmermeer, GGD Kennemerland en Zorg en Zekerheid ondertekenden dit plan van aanpak en gaan hiermee gezamenlijk de strijd tegen overgewicht in Haarlemmermeer aan. Maar dat kunnen we niet met z'n drieën. Overgewicht is een probleem dat ons allemaal raakt en moet uiteindelijk door zowel private als publieke partijen worden opgelost. Binnen de JOGG-aanpak is samenwerking met lokale partijen daarom cruciaal. Wij zoeken dan ook nadrukkelijk de samenwerking met alle afdelingen (intern) en organisaties en bedrijven (extern) die iets kunnen betekenen voor een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving voor de jeugd. Alleen als alle partijen uit onderwijs, sport, recreatie, openbare inrichting, zorg en welzijn, (sociale) media en het bedrijfsleven samenwerken, ontstaat een krachtige JOGG-beweging.

Wij verwachten u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van de gemeente Haarlemmermeer,
de secretaris,

de burgemeester,

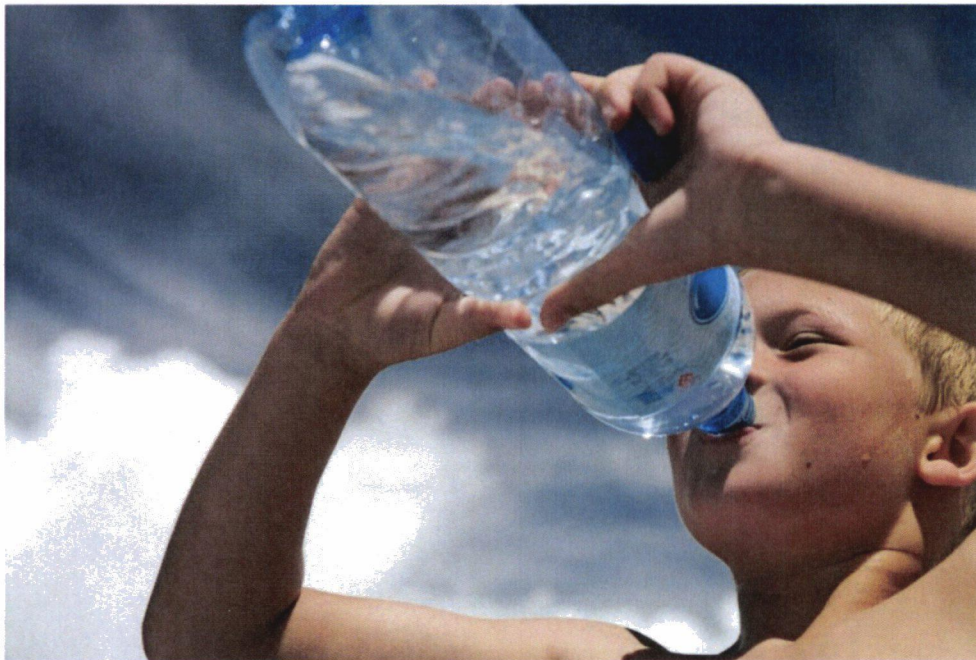

drs. C.H.J. Brugman

drs. Th.L.N. Weterings

Plan van Aanpak

Voor een gezonde omgeving en een gezonde jeugd!

Inhoud

Voorwoord	4
Samenvatting.....	5
1. Inleiding.....	7
1.1 Definitie van overgewicht	7
1.2 Oorzaken overgewicht	7
1.3 De gevolgen van overgewicht	7
1.4 Overgewicht in cijfers.....	8
1.5 Aandacht voor jeugd belangrijk	8
1.6 Meer integrale aanpak overgewicht gewenst.....	9
1.7 Jongeren Op Gezond Gewicht.....	9
1.8 Vijf pijlers.....	10
2. Wijkkeuze en doelgroep.....	12
2.1 Wijkkeuze	12
2.2 JOGG-wijken nader uitgewerkt	13
2.3 Doelgroep.....	15
3. Meetbare doelstellingen	18
3.1 JOGG-model	18
3.2 Doelstellingen.....	19
3.3 Bereiken van resultaten	20
4. Pijler 1 - Politiek-bestuurlijk draagvlak.....	22
4.1 Inleiding.....	22
4.2 Procesdoelstelling	22
4.3 Aanpak.....	23
4.4 Planning.....	24
5. Pijler 2 – Publiek-private samenwerking.....	25
5.1 Inleiding.....	25
5.2 Procesdoelstelling	25
5.3 Aanpak.....	26
5.4 Planning.....	27
6. Pijler 3 – Sociale marketing	29
6.1 Inleiding.....	29
6.2 Procesdoelstelling	29
6.3 Aanpak.....	29
6.4 Planning.....	31
7. Pijler 4 – Wetenschappelijke begeleiding en evaluatie.....	32
7.1 Inleiding.....	32
7.2 Procesdoelstelling	32
7.3 Aanpak.....	32
7.4 Activiteitenplan en evaluatieplan.....	34
7.5 Planning.....	34
8. Pijler 5 – Verbinding preventie en zorg	35
8.1 Inleiding.....	35
8.2 Procesdoelstelling	35
8.3 Aanpak.....	35
8.4 Planning.....	36
9. Organisatiestructuur	37
9.1 Inleiding.....	37

9.2	Stuurgroep.....	37
9.3	Begeleidingsgroep	37
9.4	JOGG-regisseur.....	38
9.5	Werkgroepen.....	38
10.	Bestaande activiteiten, interventies en initiatieven	40
10.1	Inventarisatie van activiteiten en interventies.....	40
11.	Van inventarisatie-inzichten naar activiteiten	45
11.1	Aanpak.....	45
11.2	Planning.....	45
11.3	Aanzet en ideeën activiteiten en interventies	45
12.	Communicatie	47
12.1	Strategie	47
12.2	Kernboodschap.....	47
12.3	Communicatiemiddelen	48
12.4	Aanpak.....	48
12.5	10 gouden communicatietips JOGG	48
13.	Thema-aanpak.....	49
14.	Financiën, ondersteuning, planning en vervolg	50
14.1	Begroting	50
14.2	Ondersteuning JOGG-bureau	51
14.3	Planning.....	52
14.4	Vervolg.....	52
15.	Randvoorwaarden en kritische succesfactoren	53
15.1	Randvoorwaarden	53
15.2	Kritische succesfactoren.....	53

Voorwoord

De afgelopen jaren is het aantal kinderen en jongeren met overgewicht in Nederland sterk toegenomen. Circa dertien procent van de kinderen en jongeren van 2 tot 20 jaar heeft overgewicht. Drie procent daarvan heeft ernstig overgewicht, met alle gevolgen van dien. Overgewicht is daarmee één van de belangrijkste volksgezondheidsproblemen van dit moment. Overgewicht speelt ook in Haarlemmermeer. Met een gemiddelde van 12,5% voor de doelgroep 2 tot 20 jaar zijn de overgewichtcijfers vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde.

In Haarlemmermeer wordt daarom sinds een aantal jaar door verschillende partijen al actief gewerkt aan het verminderen van overgewicht. Er loopt een groot aantal projecten en interventies en diverse sportstimuleringsactiviteiten gericht op het terugdringen van overgewicht bij de jeugd. De huidige structuur om overgewicht bij de jeugd aan te pakken staat dus al behoorlijk, maar er is een meer integrale aanpak gewenst.

We staan nu voor de uitdaging om alle activiteiten en inspanningen naar een hoger plan te tillen en toe te werken naar een intersectorale, programmatische aanpak als het gaat om de bestrijding van overgewicht en inactiviteit in Haarlemmermeer. Hiervoor is aansluiting gezocht bij het landelijke Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG). JOGG biedt een lokale, bewezen effectieve, aanpak waarin bestaande interventies en activiteiten in Haarlemmermeer zijn in te passen. Door JOGG-gemeente te worden, wordt wat nu al in de gemeente wordt gedaan, in een breder kader geplaatst. Het zorgt als een paraplu voor samenhang tussen alle verschillende interventies en activiteiten en hierdoor kunnen we meer bereiken voor, met en door de jeugd zelf. Het gaat in feite om aansluiten bij wat er al is, dit heeft een versterkend effect tussen de verschillende activiteiten.

Overgewicht is immers een probleem dat ons allemaal raakt en zal uiteindelijk door zowel private als publieke partijen moeten worden opgelost. Binnen de JOGG-aanpak is samenwerking met lokale partijen daarom cruciaal. Gemeente Haarlemmermeer, GGD Kennemerland en Zorg en Zekerheid slaan de handen ineen en gaan gezamenlijk de strijd tegen overgewicht in Haarlemmermeer aan. Maar dat kunnen we niet met z'n drieën. Wij zoeken dan ook nadrukkelijk de samenwerking met alle organisaties en bedrijven die iets kunnen betekenen voor een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving voor de jeugd. Alleen als alle partijen uit onderwijs, sport, recreatie, openbare inrichting, zorg en welzijn, (sociale) media en het bedrijfsleven samenwerken, zal een krachtige JOGG-beweging ontstaan. In dit plan van aanpak staat verwoord hoe wij dat gaan doen.

Hoofddorp, 23 juni 2013

Namens de stuurgroep JOGG-Haarlemmermeer:

Michel Bezuijen
Portefeuillehouder Sport c.a.

Bert van de Velden
Directeur Publieke Gezondheid
GGD Kennemerland

John Nederstigt
Portefeuillehouder Volksgezondheid c.a.

Hennie Limberger
Lid Raad van Bestuur Zorg en Zekerheid

Samenvatting

Het aantal kinderen met overgewicht en obesitas neemt wereldwijd toe, ook in Haarlemmermeer. Gemiddeld genomen is het percentage overgewicht onder jongeren in 30 jaar met 40% gestegen. Inmiddels is één op de zeven kinderen te dik. Overgewicht is daarmee één van de belangrijkste **volksgezondheidsproblemen** van dit moment en daarom één van de speerpunten uit het volksgezondheidsbeleid van de gemeente Haarlemmermeer. In Haarlemmermeer gebeurt al veel op het gebied van bewegen en gezonde voeding, maar er was een meer **integrale aanpak** nodig.

De gemeente Haarlemmermeer heeft gekozen voor de JOGG-aanpak (Jongeren Op Gezond Gewicht). JOGG biedt een lokale, bewezen effectieve, aanpak waarin bestaande interventies en activiteiten in Haarlemmermeer zijn in te passen. Het betreft een '**community**' aanpak, waarbij iedereen in een stad, dorp of wijk zich inzet om gezond eten en bewegen voor jongeren gemakkelijk en aantrekkelijk te maken. JOGG is geen (nieuw) project of interventie, maar wat nu al in de gemeente wordt gedaan, wordt in een breder kader geplaatst. Het zorgt als een **paraplu** voor samenhang tussen alle verschillende interventies en activiteiten en hierdoor kunnen we meer bereiken voor, met en door de jeugd zelf.

JOGG-Haarlemmermeer in een **lokale wijkaanpak** en start in Hoofddorp-Overbos en Zwanenburg. Omdat de aanpak gericht is op preventie en jong geleerd is oud gedaan ligt de doelgroepfocus in beide wijken bij **0 tot 12 jaar**, waarbij we onderscheid maken tussen 0 tot 4 jaar en 4 tot 12 jaar. Secundair richten we ons met JOGG-Haarlemmermeer op de **ouders en verzorgers** van de kinderen en op **professionals** (scholen, kinderopvang, thuiszorg, etc.) die op lokaal niveau directe invloed kunnen uitoefenen op het gedrag van de leefomgeving van de kinderen.

De **doelstelling** voor JOGG-Haarlemmermeer dat overgewicht bij kinderen van 0 tot 12 jaar in Overbos en Zwanenburg in 2018 met 10% is afgenomen of minder sterk is gestegen ten opzichte van de rest van Haarlemmermeer.

De JOGG-aanpak is gebaseerd op 5 pijlers:

1. *Politiek-bestuurlijk draagvlak.* Gezond gewicht, als onderdeel van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving, heeft een belangrijke plaats in het collegeprogramma.
2. *Publiek-private samenwerking.* Lokale bedrijven zijn nauw betrokken bij de JOGG-aanpak.
3. *Sociale marketing.* JOGG past de principes van sociale marketing toe op de lokale situatie.
4. *Wetenschappelijke begeleiding en evaluatie.* JOGG gebruikt de meest effectieve of veelbelovende interventies en meet het effect hiervan. Daarnaast wordt het proces gemonitord en waar nodig bijgestuurd.
5. *Verbinding preventie en zorg.* Het verbinden van zorg en preventie zorgt ervoor dat preventie, vroege signalering en behandeling gecoördineerd en in samenhang worden uitgevoerd

Het is niet de bedoeling een nieuwe of zware **organisatiestructuur** op te zetten, maar uit ervaring in andere JOGG-gemeenten is het van belang gebleken een stuurgroep (die beslissingen neemt) en een begeleidingsgroep (die de uitvoering bewaakt) te hebben. In beide groepen nemen alle partijen zitting die kunnen bijdragen aan de oplossing van het probleem; zowel publiek als privaat. De stuurgroep is sturend, stimulerend en voorwaardenscheppend en op hoofdlijnen verantwoordelijk voor de inhoud en continuïteit. De begeleidingsgroep geeft invulling aan de inhoud, bewaakt de uitvoering (plan van aanpak, planning, voortgang) en heeft een belangrijke rol in het motiveren en betrokken houden van de achterban. De JOGG-regisseur voert de regie cq. verbindt partijen zodat op

lokaal niveau resultaten worden bereikt en is de linking pin tussen stuurgroep en begeleidingsgroep. Verder zijn er vier werkgroepen (activiteiten en interventies, communicatie en (sociale) marketing, evaluatie en onderzoek en verbinding preventie en zorg). In de werkgroepen zijn de publieke en private partners vertegenwoordigd.

We beginnen niet bij nul. In Haarlemmermeer wordt sinds een aantal jaar door verschillende partijen al actief gewerkt aan het verminderen van overgewicht. Geconstateerd kan worden dat er in eerste instantie behoefte is aan het aanbrengen van **samenhang en structuur** in al deze activiteiten. Met behulp van de inventarisatie van de bestaande activiteiten en sociale marketing wordt de set van interventies of activiteiten bepaald. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in lange, middellange en korte termijn.

De JOGG-aanpak leunt op een goede **communicatiestrategie**. Voor alle doelstellingen van het programma en in de wijken is communicatie belangrijk. Het draagt bij aan het vergroten van het draagvlak en verbreden van het netwerk. Maar het is ook erg belangrijk bij de uitvoering van de 'community aanpak' in de JOGG-wijken Overbos en Zwanenburg. Daarnaast is van belang dat JOGG uitgaat het van het positieve; Haarlemmermeer wil een gezonde jeugd, bewegen is leuk, gezond eten is lekker (woorden als overgewicht en obesitas worden zoveel mogelijk vermeden).

Jaarlijks introduceert JOGG een **thema**. Iedereen in de gemeente geeft langdurig extra aandacht aan dit thema. Voor JOGG-Haarlemmermeer gaan we in 2013 aan de slag met het thema **DrinkWater**.

Tot slot zijn er een aantal **kritische succesfactoren**, zoals veelvoud aan activiteiten, achterblijvende medewerking bij partners, achterblijvende deelname bij de doelgroep, partijen in de wijk onderschrijven niet de boodschap.

In december 2013 volgt een **update** van dit plan van aanpak. Op dat moment zijn de publiek-private partners bekend, het activiteitenplan, de communicatiestrategie en het evaluatieplan bekend.

1. Inleiding

Het aantal kinderen met overgewicht en obesitas neemt wereldwijd toe. Dit geldt ook voor Nederland. De stijging van overgewicht en obesitas was in de afgelopen dertig jaar het sterkst bij de jeugd.

1.1 Definitie van overgewicht

Overgewicht wordt gedefinieerd als het hebben van te veel lichaamsvet. Dit wordt bepaald aan de hand van de Body Mass Index (BMI). De BMI is een index voor het gewicht in verhouding tot lichaamslengte en geeft een schatting van het gezondheidsrisico van het lichaamsgewicht. Bij volwassenen geldt dat zij overgewicht hebben wanneer het BMI tussen de 25 en 30 ligt, en obesitas wanneer de index hoger is dan 30. Bij kinderen gelden andere waarden voor het BMI, deze verschillen per geslacht en leeftijd.

1.2 Oorzaken overgewicht

De oorzaak van overgewicht op individueel niveau lijkt simpel, want het is een gevolg van een positieve energiebalans: te veel eten en/of te weinig bewegen. Hieruit voortgeredeneerd is ook de oplossing 'eenvoudig'. Als mensen minder eten én meer bewegen, stopt vanzelf de toename van hun gewicht.

De verleiding om te veel te eten en te weinig te bewegen, ligt echter elke dag 24 uur lang op de loer. Het voedselaanbod is overdadig, terwijl er geen sprake meer is van tijden van schaarste. Het wordt alsmaar makkelijker om meer te eten en minder te bewegen. De diverse omgevings- en leefstijlfactoren hebben een dik makende werking, waarmee de condities zijn gecreëerd voor de huidige sterke toename aan overgewicht. Het tegengaan van overgewicht en obesitas betreft dan ook een complex vraagstuk, met zowel de leefstijl als de fysieke en sociale leefomgeving als belangrijke componenten tegen de achtergrond van onze genetische opmaak (Nota Overgewicht, VWS 2009).

Ook bij kinderen treedt door te weinig bewegen, in combinatie met een verkeerd voedingspatroon steeds meer overgewicht op. In de eerste drie levensjaren wordt hiervoor de basis al gelegd (Nederlands Instituut voor Sport en Beweging, 2011). Uit recente cijfers van TNO (2009) blijkt tevens dat in gezinnen met kinderen van 0 tot 4 jaar vaak gedrag wordt aangeleerd dat op latere leeftijd in verband staat met overgewicht. Onderzoek van TNO (2008) laat ook zien dat het leren van eenvoudige opvoedprincipes gunstig is voor het behoud van een gezond gewicht. Overgewicht concentreert zich vaak in gezinnen die het niet breed hebben, of waarvan één of beide ouders van allochtone afkomst is of zelf overgewicht heeft.

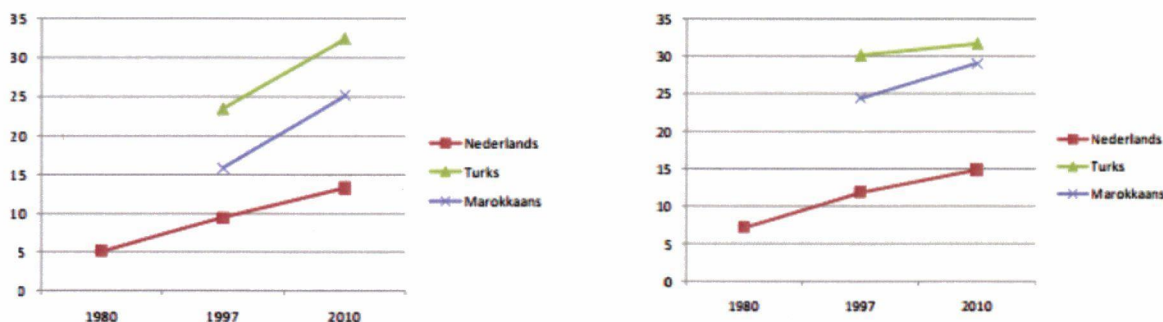
1.3 De gevolgen van overgewicht

Overgewicht brengt gezondheidsrisico's en sociale, maatschappelijke en economische problemen met zich mee. Overgewicht verhoogt de kans op hart- en vaatziekten, diabetes type 2, kanker en gewrichtsklachten. Kinderen en jongeren met overgewicht hebben niet zelden gebrek aan zelfrespect en zelfvertrouwen. Ze hebben vaak minder vriendjes, zijn meer geïsoleerd in de klas en zijn gemakkelijker doelwit voor pesten. Dikke kinderen kampen vaker met depressieve gevoelens en verzuimen vaker op school dan kinderen zonder overgewicht. Dit leidt tot veranderingen in gedrag en kans op sociale isolatie. Dit kan directe gevolgen hebben voor de leerprestaties (Nota Overgewicht, VWS 2009). Uit onderzoek is gebleken dat door overgewicht te voorkomen, jaarlijks een miljard euro op de gezondheidskosten bespaard kan worden. Overgewicht kost ook het

bedrijfsleven veel geld, doordat overgewicht is gerelateerd aan een toenemend verzuim en afnemende productiviteit op de werkvloer.

1.4 Overgewicht in cijfers

Landelijk verloopt het percentage overgewicht bij jongeren van 2 tot 20 jaar schommelend, maar er is onmiskenbaar een stijgende trend (zie figuur 1). Gemiddeld genomen is het percentage overgewicht onder jongeren in 30 jaar met 40% gestegen. In 2010 had 13,7% van de jongens en 13,0% van de meisjes overgewicht. Van het percentage jongeren met overgewicht in 2010 had 3,4% van de jongens en 3,0% van de meisjes obesitas.

Figuur 1 Percentage jongens (links) en meisjes (rechts) met overgewicht en obesitas (Bron: TNO, 5^e landelijke groeistudio).

In de regio Kennemerland (exclusief Haarlemmermeer¹) was er van de vijf schooljaren 2004-2005 tot en met 2008-2009 sprake van een stabiele situatie, overeenkomend met wat bekend was uit de literatuur. Daarna was er twee achtereenvolgende schooljaren sprake van een stijging (2009-2010 en 2010-2011). Het laatste schooljaar 2011-2012 geeft ongeveer hetzelfde overgewichtpercentage als het schooljaar daarvoor, dus mogelijk weer een afvlakking van de trend. De drie schooljaren waarvan gegevens bekend zijn van de gemeente Haarlemmermeer laten hetzelfde beeld zien: een stijging in 2010-2011 ten opzichte van het jaar daarvoor: 2009-2010. In het laatste schooljaar 2011-2012 hetzelfde overgewichtpercentage als het voorafgaande jaar.

In Haarlemmermeer heeft 12,5% overgewicht, waarvan 1,9% ernstig overgewicht (obesitas).²

1.5 Aandacht voor jeugd belangrijk

Er zijn drie redenen waarom de jeugd speerpunt is in het voorkomen van (ernstig) overgewicht:

1. Overgewicht op kinderleeftijd is een goede voorspeller voor overgewicht, ziekte en sterfte op volwassen leeftijd.
2. Het op gewicht blijven voor mensen die zijn afgevallen, blijkt moeilijker te zijn dan het voorkómen van gewichtsstijging voor mensen met een gezond gewicht.
3. Het gedrag van kinderen is gemakkelijker te beïnvloeden dan dat van volwassenen, omdat bij de laatste groep bepaalde gewoontes al zijn ingesleten.

Deze feiten maken dat preventie van overgewicht al op jonge leeftijd zou moeten beginnen.

¹ Voor 2008 maakte Haarlemmermeer onderdeel uit van GGD Amstelland de Meerlanden.

² Let op: in de loop van 2012 is een landelijke richtlijn uitgekomen van het Nederlands Jeugd Instituut met een advies over de meting van het lichaamsgewicht. De richtlijn corrigeert het gewicht van jongeren vanaf 4 jaar voor het meewegen van de kleding. Na overleg en afstemming tussen de betrokken afdelingen heeft GGD Kennemerland besloten deze richtlijn te volgen. Vanaf 1 januari 2013 worden uitsluitend nog overgewichtgegevens gebruikt en gepresenteerd volgens de nieuwe richtlijn. Dit heeft als consequentie dat de berekening van het overgewichtpercentage nu lager uitvalt dan voorheen. Tevens zijn de leeftijdsgroepen 2- en 3-jarigen in deze cijfers meegenomen.

1.6 Meer integrale aanpak overgewicht gewenst

Om bovengenoemde redenen is overgewicht één van de speerpunten uit het volksgezondheidsbeleid van de gemeente Haarlemmermeer³. Specifieke doelgroepen daarbij zijn onder meer kinderen en jongeren in de leeftijd van 0 tot 19 jaar. In Haarlemmermeer wordt daarom sinds een aantal jaar door verschillende partijen al actief gewerkt aan het verminderen van overgewicht, onder meer door gemeente, GGD Kennemerland, Sportservice Haarlemmermeer, fysiotherapeuten, diëtisten, etc. Er loopt een groot aantal projecten en interventies en diverse sportstimuleringsactiviteiten gericht op het terugdringen van overgewicht bij de jeugd. De huidige structuur om overgewicht bij de jeugd aan te pakken staat dus al behoorlijk, maar er is een meer integrale aanpak gewenst. De huidige initiatieven en interventies worden nog te versnipperd, kortdurend en/of niet in samenhang uitgevoerd.

Verder beperkt het tegengaan van overgewicht zich voornamelijk tot de beleidsterreinen volksgezondheid en sport. Meerdere beleidsterreinen zouden kunnen bijdragen aan het behalen van gezondheidseffecten op het gebied van overgewicht. Tot slot mist nog de betrokkenheid van het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, het onderwijs (deels) en zorgverleners in de aanpak om overgewicht bij kinderen en jongeren tegen te gaan.

Waar nu vooral behoefte aan is, is het aanbrengen van samenhang en structuur in al deze activiteiten. Dus geen losse activiteiten waardoor inwoners, professionals en samenwerkingspartners door de bomen het bos niet meer zien, maar één programma met een duidelijk doel en één en dezelfde boodschap.

1.7 Jongeren Op Gezond Gewicht

Het college van Haarlemmermeer heeft op 2 oktober 2012 daarom gekozen om bij de integrale aanpak van overgewicht bij jongeren te kiezen voor de JOGG-aanpak.⁴ De JOGG-aanpak is een aanpak die bewezen effectief is om de stijging van overgewicht bij jongeren om te zetten in een daling. JOGG staat voor Jongeren Op Gezond Gewicht. De aanpak is gebaseerd op de in Frankrijk succesvolle methode Ensemble Prévenons l'Obésité Des Enfants (EPODE), oftewel "laten we samen overgewicht bij kinderen aanpakken". Dit programma startte begin jaren negentig en heeft in verschillende EPODE-steden bijna een halvering van het aantal jongeren met overgewicht opgeleverd (zie figuur 2). Ook in de Utrechtse wijk Overvecht zijn de eerste resultaten te zien: in vier jaar tijd is het percentage overgewicht bij de jeugd hier gedaald met 7% (van 27% naar 20%).

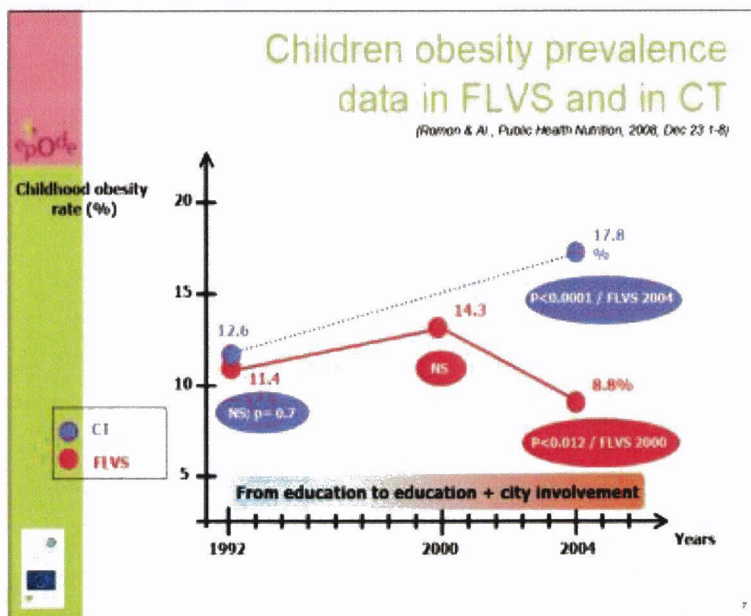
JOGG is onderdeel van het Convenant Gezond Gewicht⁵. JOGG is een landelijk initiatief dat gedragen wordt door zowel publieke als private partijen zoals het ministerie van Volksgezondheid, de wetenschap, gezondheidsbevorderende instellingen en landelijk opererende bedrijven uit de food-, retail- en verzekeringssector. Het landelijk JOGG-bureau is verantwoordelijk voor de implementatie van de JOGG-aanpak in Nederland. Paul Rosenmöller is ambassadeur van JOGG. Hoofddoel van JOGG is de stijgende lijn van overgewicht en obesitas bij kinderen om te zetten in een dalende lijn door het toepassen van een intersectorale aanpak.

---

³ Verlenging nota lokaal volksgezondheidsbeleid "Meer doen aan gezondheid" (2012).

⁴ Nota Haarlemmermeer kiest voor de JOGG-aanpak (2012.0055492).

⁵ Het Convenant Gezond Gewicht is een uniek samenwerkingsverband van in totaal 26 partijen afkomstig van (rijks- en lokale) overheden, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties, die zich gezamenlijk inzetten de stijgende trend van overgewicht en obesitas om te buigen in een daling.

Figuur 2 Resultaten EPODE-methode (FLVS: Fleurbaix Laventie Ville Santé; CT: Control towns).

Succesfactoren van de EPODE (en JOGG) aanpak zijn:

1. Lokale, wijkgerichte aanpak
2. Concrete interventies dicht bij de burger
3. Gecoördineerd op lokaal niveau voor een totaalaanpak

JOGG is dus een integrale lokale aanpak van overgewicht, ontwikkeld met initiatieven die dicht bij de burgers in hun dagelijkse omgeving staan. Integraal, door gecoördineerde betrokkenheid van alle actoren binnen een gemeentebestuur (ouders, scholen, lokale politiek, gezondheidscentra, sportcentra, lokale bedrijven). Een beweging waarbij iedereen in een stad, dorp of wijk zich inzet om gezond eten en bewegen voor jongeren (0-19 jaar) gemakkelijk en aantrekkelijk te maken. Het is een lokale en duurzame aanpak die ervoor zorgt dat voldoende bewegen en gezonder eten de norm wordt.

1.8 Vijf pijlers

Belangrijk om te beseffen is dat JOGG geen nieuw initiatief is om kinderen en jongeren tot een gezonde leefstijl te bewegen. De aanpak haakt in op de bestaande structuur, waarin lopende interventies en activiteiten zijn in te passen, en waarbij publiek en privaat samenwerkt aan een gezonde omgeving voor de jeugd.

De JOGG-aanpak werkt volgens vijf pijlers:

1. *Politiek-bestuurlijk draagvlak.* Gezond gewicht, als onderdeel van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving, heeft een belangrijke plaats in het collegeprogramma. Burgemeester en wethouders zijn enthousiast, bekend met en betrokken bij de JOGG-beweging. Zij dragen ieder vanuit hun eigen portefeuille bij aan het resultaat.
2. *Publiek-private samenwerking.* Lokale bedrijven zijn nauw betrokken bij de JOGG-aanpak. Ze denken mee in het programmateam, leveren mens- en communicatiekracht, dragen (financieel of met expertise) bij aan activiteiten en/of organiseren zelf activiteiten die bijdragen aan de doelstelling.

3. *Sociale marketing.* Denken als een marketeer en je vooraf goed verdiepen in de doelgroep om uiteindelijk bepaalde gedragsdoelen bij die doelgroep te bereiken, daar draait het om bij sociale marketing. JOGG past de principes van sociale marketing toe op de lokale situatie.
4. *Wetenschappelijke begeleiding en evaluatie.* JOGG gebruikt de meest effectieve of veelbelovende interventies en meet het effect hiervan. Daarnaast wordt het proces gemonitord en waar nodig bijgestuurd. Uiteraard wordt ook op frequente basis de BMI van de kinderen gemeten. Dit heeft een tweeledig doel, te weten het tijdig kunnen opsporen en doorverwijzen van kinderen naar het juiste zorgaanbod en het goed kunnen monitoren van de overgewicht cijfers.
5. *Verbinding preventie en zorg.* JOGG streeft ernaar dat (zorg)professionals overgewicht in een vroeg stadium signaleren en de verbinding leggen naar collectief of individueel aanbod in de buurt/wijk. Ook wordt eraan bijgedragen dat de zorg goed op elkaar is afgestemd en dat kinderen die zorg nodig hebben direct op de juiste plek terecht komen en een passend zorgaanbod ontvangen.

2. Wijkkeuze en doelgroep

JOGG is een wijkaanpak. In dit hoofdstuk worden de wijken en de specifieke doelgroepen beschreven waar JOGG in eerste instantie wordt geïmplementeerd. Duidelijk wordt waarom we voor deze wijken en bijbehorende doelgroepen hebben gekozen.

2.1 Wijkkeuze

De ervaring uit andere JOGG-gemeenten leert dat een JOGG-regisseur (circa 0,5 fte.) in één of meerdere wijken kan starten met in totaal circa 20.000 inwoners. Hoe meer inwoners met JOGG bereikt worden hoe beter, maar voorkomen moet worden dat JOGG te breed wordt ingezet. Het risico is dat daardoor de voortgang stagneert en de resultaten op zich laten wachten. Dat is zowel voor gemeente als voor de publieke en private stakeholders niet wenselijk. De JOGG-methode is bovendien een intensieve methode.

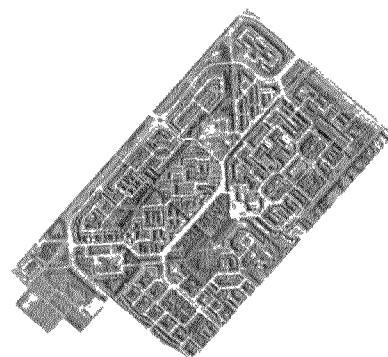
Aan de hand van drie selectierondes zijn we gekomen tot een onderbouwde wijkkeuze, te weten:

1. *aantal inwoners*: omdat Haarlemmermeer een grote gemeente is (ruim 143.000 inwoners) met veel kleine dorpen en kernen, is in de eerste selectieronde gekeken naar de grootte van de wijken en kernen. Daarbij zijn alle wijken en kernen met een inwoneraantal lager dan 3.000 afgevalen.
2. *percentage overgewicht*: het percentage overgewicht is uiteraard een belangrijk selectie criterium bij de keuze voor een JOGG-wijk. Hiervoor zijn de gegevens gebruikt van de periodieke onderzoeken van GGD (screeningen en PGO's⁶) over de schooljaren 2010-2011 en 2011-2012.
3. *overige relevante factoren*: in de laatste selectieronde zijn de overgebleven wijken/kernen beoordeeld op een aantal andere relevante factoren, zoals het aantal 0 t/m 19-jarigen, aantal scholen en organisatie van zorg en sport (bestaand netwerk in een wijk).

Aan de hand van de uitkomsten zijn *Overbos (Hoofddorp)* en *Zwanenburg* geselecteerd voor de JOGG-wijken. In deze wijken wordt JOGG in eerste instantie geïmplementeerd.

JOGG-Overbos

Overbos telt 10.671 inwoners, waarvan 2.398 kinderen en jongeren. In Overbos heeft 14,2% van de jeugd (2 t/m 19 jaar) overgewicht.⁷ Er wonen relatief veel kinderen en jongeren (22%), er zijn vier basisscholen en er is een bestaand netwerk op het gebied van zorg (o.a. gezondheidscentrum) en sport (o.a. Sportservice Haarlemmermeer). Deze bestaande structuur is een goede basis om lopende en nieuwe interventies en activiteiten in te passen. Bovendien wordt de inzet vanuit Sportservice hier uitgebreid, omdat de wijk per september 2013 gekozen wordt als prioritaire wijk vanuit sportbeleid. Tot slot ligt – met het oog op de pijler *Verbinding preventie en zorg* – de voorkeur ook bij Overbos, vanwege het gezondheidscentrum in deze wijk. Het gezondheidscentrum wil graag meewerken aan de JOGG-beweging.

⁶ PGO: periodiek gezondheidsonderzoek.

⁷ Overgewichtgegevens Jeugdgezondheidszorg voor JOGG Haarlemmermeer (GGD Kennemerland, aanvullende notitie maart 2013).

JOGG-Zwanenburg

Zwanenburg telt 7.537 inwoners, waarvan 1.514 kinderen en jongeren (20%). In Zwanenburg heeft 16,5% van de jeugd (2 t/m 19 jaar) overgewicht⁸ en heeft hiermee het hoogste overgewichtpercentage van de gemeente. Hier is de aanpak dus hard nodig en valt er veel winst te behalen. Daarnaast zijn er (nog) vier basisscholen en met het Medisch Centrum Zwanenburg is er ook een bestaand netwerk rondom de zorg. Deze bestaande structuur is een goede basis om lopende en nieuwe interventies en activiteiten in te passen. Zwanenburg wordt vanuit het sportbeleid per september 2013 gekozen als prioritaire sportwijk, wat betekent dat er tevens extra inzet vanuit Sportservice komt.

De twee wijken samen tellen zo'n 18.000 inwoners. Dit valt mooi binnen de bandbreedte van de doelstelling (15.000 – 20.000 inwoners in het JOGG-gebied).

2.2 JOGG-wijken nader uitgewerkt

In deze paragraaf worden beide JOGG-wijken iets meer uitgewerkt. Er wordt onder andere ingegaan op risicogroepen, ontbijt-, groente- en fruitgebruik en de beweegnormen. Op deze manier wordt een beter beeld verkregen van beide wijken en om te komen tot doelgroepen (paragraaf 2.3).

2.2.1 Risicogroepen

Er zijn bepaalde risicogroepen die meer kans hebben op overgewicht. Het gaat dan vooral om jongeren die afkomstig zijn uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status, jongeren van allochtone afkomst en eenoudergezinnen.

Lage sociaaleconomische status

Overbos en Zwanenburg zijn beide wijken met relatief meer gezinnen met een lage sociaal economische status.

Allochtone afkomst

De prevalentie van overgewicht en ernstig overgewicht onder allochtone groepen is hoger dan onder autochtonen. Kijkend naar tabel 1 zit Zwanenburg onder het Haarlemmermeers gemiddelde en wonen er relatief gezien minder mensen van allochtone afkomst. In Overbos wonen relatief gezien meer mensen van allochtone afkomst.

	Suriname	Antillen	Turkije	Marokko	niet-westers land	westers land	Nederland
Overbos	3,5%	1,2%	0,9%	2,6%	8,0%	11,0%	72,8%
Zwanenburg	1,2%	0,3%	0,3%	1,0%	2,9%	8,5%	85,8%
Haarlemmermeer	3,2%	0,8%	1,4%	2,0%	5,7%	10,5%	76,4%

Tabel 1 Bevolking naar etniciteit⁹, per 1 januari 2013 (Bron: gemeente Haarlemmermeer).

⁸ Overgewichtgegevens Jeugdgezondheidszorg voor JOGG Haarlemmermeer (GGD Kennemerland, aanvullende notitie maart 2013).

⁹ Etniciteit volgens definitie CBS.

Eenoudergezinnen

In Overbos komen relatief gezien meer eenoudergezinnen voor dan in de rest van Haarlemmermeer, namelijk 9% (dit is het hoogste in Haarlemmermeer) versus 6% gemeentelijk. In Zwanenburg ligt het op het gemeentelijk gemiddeld (6%) (Bron: Jeugdomnibus 2010).

2.2.2 Ontbijt- en groente- en fruitgebruik

Uit de Jeugdomnibus (2010) zijn de volgende gegevens bekend over ontbijt en groente- en fruitgebruik. Hieruit blijkt dat het ontbijt- en groente- en fruitgebruik in Overbos en Zwanenburg niet heel veel afwijkt van het Haarlemmermeerse gemiddelde.

8-11 jaar	Ontbijt	Groente	Fruit
Overbos	6,9	5,5	5,5
Zwanenburg	7,0	5,6	5,0
Haarlemmermeer	6,9	5,8	5,6

Tabel 2 Gemiddeld aantal keer ontbijt-, groente- en fruitgebruik per week 8-11 jarigen (Bron: Jeugdomnibus, 2010)

12-17 jaar	Ontbijt	Groente	Fruit
Overbos	6,6	5,3	4,9
Zwanenburg	6,4	5,6	4,1
Haarlemmermeer	6,5	5,8	4,5

Tabel 3 Gemiddeld aantal keer ontbijt-, groente- en fruitgebruik per week 12-17 jarigen (Bron: Jeugdomnibus, 2010)

2.2.3 Bewegnormen

Binnen het Haarlemmermeerse sport- en bewegbeleid zijn de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB)¹⁰ en de Fitnorm¹¹ vanaf 2012 de effectindicatoren van het gemeentelijk sport- en bewegbeleid. Vanuit het landelijk JOGG-bureau wordt gewerkt met de NNGB, voor JOGG-Haarlemmermeer zullen we dus ook deze norm gebruiken. Uit *Het Sportlandschap van Haarlemmermeer* (gemeente Haarlemmermeer, juli 2012) blijken de volgende percentages van de jeugdigen die voldoen aan de NNGB.

	NNGB
Overbos	
4-11 jaar	27%
12-17 jaar	6%
Zwanenburg	
4-11 jaar	18%
12-17 jaar	6%
Haarlemmermeer	
4-11 jaar	28%
12-17 jaar	18%

Tabel 4: Nederlandse Norm Gezond Bewegen (Bron: Bevolkingsenquête 2012)

¹⁰ NNGB: minimaal 5 dagen per week minstens 30 minuten matig intensieve lichamelijke activiteit (onder de 18 jaar elke dag 60 minuten).

¹¹ Fitnorm: ten minste drie keer per week gedurende minimaal 20 minuten zwaar intensieve activiteit.

Hieruit blijkt dat de 8-11 jarigen in Overbos qua rond het Haarlemmermeerse gemiddelde zitten. De groep 12-17 jaar zit daar echter ver onder in Overbos. Voor Zwanenburg geldt dat beide leeftijdscategorieën ver onder de maat presteren.

2.3 Doelgroep

Binnen de wijkkeuze wordt ook een keuze voor één of meerdere doelgroepen gemaakt. Het landelijk JOGG-bureau gebruikt de term jongeren in algemene zin. Zij bedoelen hiermee alle jongeren in de leeftijd 0 tot 19 jaar. Deze algemene benadering kan worden verdeeld in de volgende drie subgroepen:

0 t/m 4 jaar (ouders/verzorgers)

Het aantal baby's en peuters met overgewicht is de laatste twintig jaar verdubbeld. Begin 2008 zijn de resultaten gepubliceerd van een onderzoek van TNO, Universiteit Twente en het UMC Utrecht onder bijna vierhonderd ouders van zuigelingen en peuters. Eén op de zeven baby's is te zwaar. Als we het hebben over preventie van overgewicht, moet dat dus zo vroeg mogelijk starten, bij voorkeur al bij de zwangerschap (-9 maanden).

5 t/m 12 jaar

Uit landelijke cijfers blijkt dat op de kinderleeftijd de sterkste toename van overgewicht en obesitas wordt gezien bij kinderen op de basisschool. Een mogelijke verklaring is dat een kind dan gevoeliger wordt voor omgevingsfactoren en minder goed zelf de energie-inname corrigeert. Dit neemt toe tot circa 10-11 jaar.

13 t/m 19 jaar

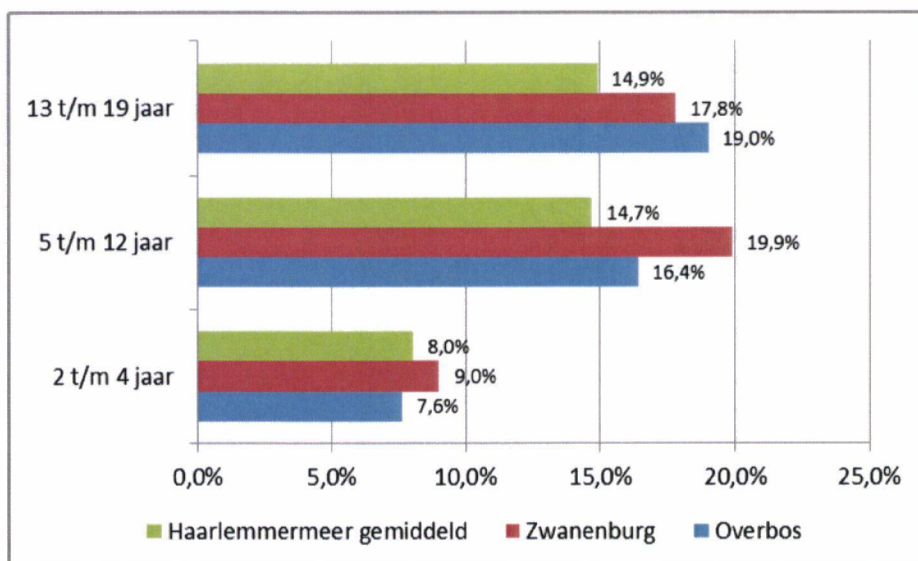
Uit landelijke cijfers blijkt dat het percentage met overgewicht in deze groep over het algemeen weer wat afvlakt.

2.3.1 Doelgroepen JOGG-wijken

Om een keuze te maken voor de doelgroepen waar we op gaan inzetten, zijn aanvullende cijfers van GGD Kennemerland in kaart gebracht en naar leeftijdsgroepen uitgesplitst voor de beide JOGG-wijken. Dit levert het volgende beeld op (zie figuur 3).¹²

---

¹² Voor de leeftijdsgroepen 0 en 1 jaar is geen systematiek om overgewicht vast te stellen.

Figuur 3 Overgewichtcijfers jeugdigen Overbos en Zwanenburg naar leeftijdsgroep afgezet tegenover het Haarlemmermeerse gemiddelde (nieuwe berekeningswijze 2013¹³).

Hoewel de leeftijdscategorie 13 t/m 19 jaar met overgewicht in Overbos en Zwanenburg ver boven het gemiddelde van Haarlemmermeer uitkomt, leggen we in beide wijken de focus op de twee jongste leeftijdsgroepen en wel om de volgende redenen:

- De JOGG-aanpak is gericht op preventie. Dit betekent dat we in een zo vroeg mogelijk stadium willen starten met de aanpak.
- Uit onderzoek blijkt dat in gezinnen met kinderen van 0 tot 4 jaar vaak gedrag wordt aangeleerd dat op latere leeftijd in verband staat met overgewicht.
- De groei van overgewicht bij kinderen ontstaat meestal al op de basisschool.
- Hoe jonger een kind is, hoe groter de kans dat de nieuwe eet- en beweeggewoonten levenslang kunnen worden volgehouden.
- De JOGG-aanpak laat pas over een aantal jaren resultaat zien. Als we nu inzetten op onder meer de leeftijdsgroep 5 t/m 12 jaar, kunnen we hopelijk de resultaten over een aantal jaren zien in de volgende leeftijdsgroep.
- In zowel Overbos als Zwanenburg zijn geen middelbare scholen. Dit betekent dat er een belangrijke 'vindplaats' in deze wijken mist om deze leeftijdsgroep te bereiken.
- De activiteiten van Sportservice Haarlemmermeer, een belangrijke partij in de uitvoering, richten zich voornamelijk op de basisschoolleeftijd.

Om bovengenoemde redenen ligt de doelgroepfocus in beide wijken bij 0 tot 12 jaar, waarbij we onderscheid maken tussen 0 tot 4 jaar en 4 tot 12 jaar. Dat betekent overigens niet dat er geen aandacht is voor de leeftijdsgroep 13 t/m 19 jaar. Wanneer het kan aansluiten bij JOGG worden interventies of activiteiten voor de leeftijdsgroep 13 t/m 19 jaar ook meegenomen. Er is dus wel aandacht voor deze leeftijdsgroep, echter minder intensief.

¹³ Er is sinds 2013 een nieuwe berekeningswijze van overgewicht die een correctie toepast voor het dragen van kleding.

We richten ons daarbij op universele en selectieve preventie. Universele preventie is gericht op alle kinderen en jongeren tot 12 jaar. Selectieve preventie is gericht op die kinderen en jongeren, die meer risico lopen op het ontwikkelen van overgewicht. In dit geval gaat het veelal om kinderen die opgroeien in gezinnen met een lage sociaal economische status en/of allochtone gezinnen. Daarnaast is er ook extra aandacht voor kinderen die reeds te zwaar zijn. Zij worden doorverwezen door de eerste lijn (geïndiceerde preventie) naar de juiste beweeginterventies buiten de zorg.

Secundair richten we ons met JOGG-Haarlemmermeer op de ouders en verzorgers van de kinderen en op professionals (scholen, kinderopvang, thuiszorg, etc.) die op lokaal niveau directe invloed kunnen uitoefenen op het gedrag van de leefomgeving van de kinderen.

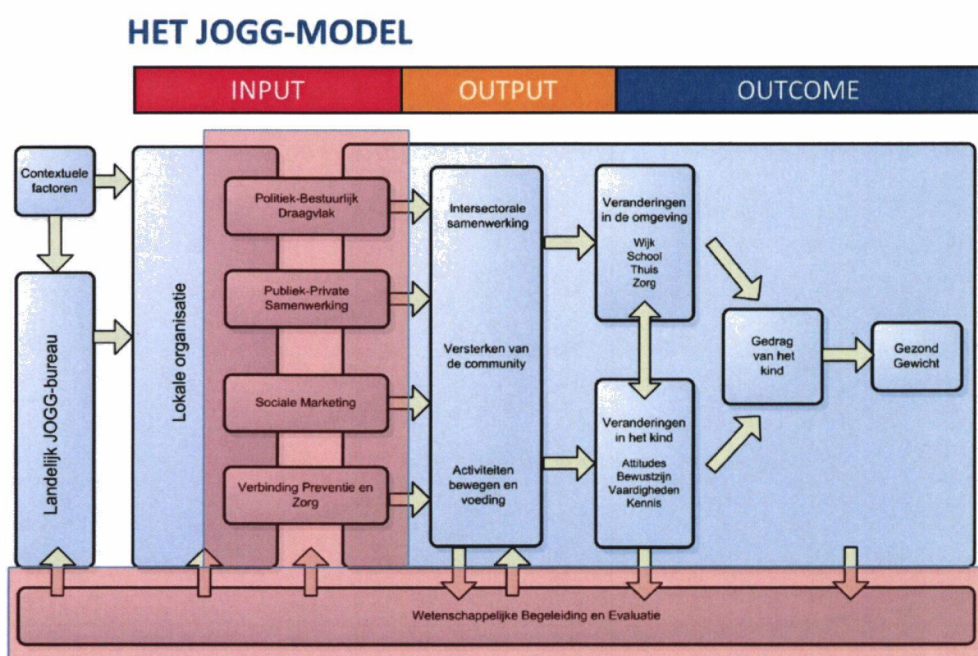
Om deze doelgroepen te bereiken kan gebruik worden gemaakt van reeds bestaande vindplaatsen, zoals het consultatiebureau en de kinderopvang voor 0 t/m 4 jaar; de basisschool, naschoolse opvang en het kinder- en tienerwerk voor 5 t/m 12 jaar.

3. Meetbare doelstellingen

Om te kunnen bepalen waar de activiteiten en interventies zich op moeten richten en of de inspanningen leiden tot een daling van het aantal jongeren met overgewicht, moeten doelstellingen worden geformuleerd. In dit hoofdstuk wordt allereerst het JOGG-model beschreven en vervolgens komen we tot verschillende doelen voor JOGG in Haarlemmermeer.

3.1 JOGG-model

Het JOGG-model (zie figuur 4) bestaat uit drie elementen: de *input*, welke resulteert in de *output*, welke weer resultaten (*outcome*) levert.

Figuur 4 Het JOGG-model gebaseerd op het EPODE-model (Marije van Koperen, 2012).

De input bestaat uit de invulling van de vijf pijlers van JOGG. Dit levert output in de vorm van onder meer intersectorale samenwerking (verschillende afdelingen binnen de gemeente, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven werken samen), versterking van de community en activiteiten op het gebied van bewegen en voeding. Deze output zorgt ervoor dat er veranderingen optreden in de omgeving en bij het kind, welke ertoe leiden dat het kind zich anders gaat gedragen (meer sporten, gezonder leven). Uiteindelijk leidt dit gedrag tot een gezond gewicht bij de jeugd.

Deze onderverdeling van doelen (input, output, outcome) zorgt voor een heldere structuur in de te bewandelen weg naar het einddoel.

3.2 Doelstellingen

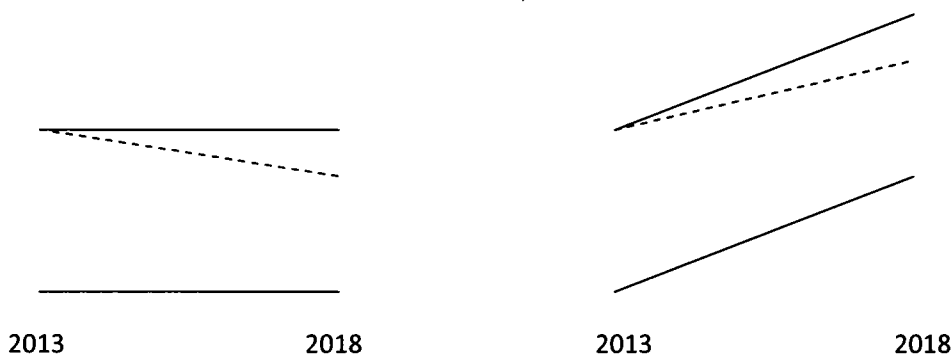
3.2.1 Programmadoel

Het programmadoel, oftewel de hoofddoelstelling, stelt in feite het einddoel in termen van gezondheidswinst. Het hoofddoel van JOGG¹⁴ is als volgt: *De stijgende trend van het percentage kinderen en jongeren 0-19 jaar met overgewicht en obesitas omzetten in een daling.*

Voor Haarlemmermeer formuleren we de doelstelling als volgt:

Het streven is dat overgewicht bij kinderen van 0 t/m 12 jaar in Overbos en Zwanenburg in 2018 met 10% is afgenomen of minder sterk is gestegen ten opzichte van de rest van Haarlemmermeer.

Het effect van JOGG is hieronder visueel weergegeven.

Figuur 5 Visuele weergave bij doelstelling JOGG-Haarlemmermeer

Toelichting

De onderste zwarte lijn in de figuur is het gemiddelde in Haarlemmermeer. De linker tekening: overgewicht bij de jeugd blijft constant in Haarlemmermeer tussen 2013 en 2018. De rechter tekening: overgewicht in Haarlemmermeer neemt toe.

De bovenste lijnen zijn het gemiddelde in de interventiegroep, bijvoorbeeld Zwanenburg. De doorgetrokken zwarte lijn is de ontwikkeling van overgewicht in Zwanenburg wanneer er geen interventie zou zijn. De stippellijn is de ontwikkeling van overgewicht in Zwanenburg als gevolg van de inspanningen van JOGG.

Te zien is dat in de rechtertekening overgewicht in Zwanenburg ook met JOGG nog steeds kan toenemen, alleen minder dan het geval geweest zou zijn zonder interventie.

Met andere woorden, de verhouding in overgewichtpercentages tussen Zwanenburg en Haarlemmermeer neemt af bij het invoeren van JOGG, terwijl deze verhouding waarschijnlijk gelijk zal blijven zonder interventie. Dit geldt uiteraard ook voor Overbos.

¹⁴ Convenant Gezond Gewicht en deelconvenant JOGG.

Het streven van JOGG-Haarlemmermeer is dat overgewicht in Overbos en Zwanenburg in 2018 met 10% is afgenomen of minder sterk is gestegen ten opzichte van de rest van Haarlemmermeer. Dit betekent dat de verhouding tussen Overbos/ Zwanenburg en Haarlemmermeer dan 10% kleiner wordt.

3.2.2 Gedragsdoelen

Aan de hand van tussendoelen of gedragsdoelen wordt gekeken of de activiteiten uit het programma hebben geleid tot bepaald, meetbaar gedrag bij de betreffende doelgroep. Denk aan het aantal kinderen dat aangeeft meer te bewegen dan aan het begin van het programma, aanpassing van het schoolbeleid ten aanzien van traktaties met hoge energiewaarde, meer water drinken in plaats van zoete drankjes, het vergroten van het aanbod van activiteiten, etc. Mogelijke gedragsdoelen voor de JOGG-wijken zouden kunnen zijn:

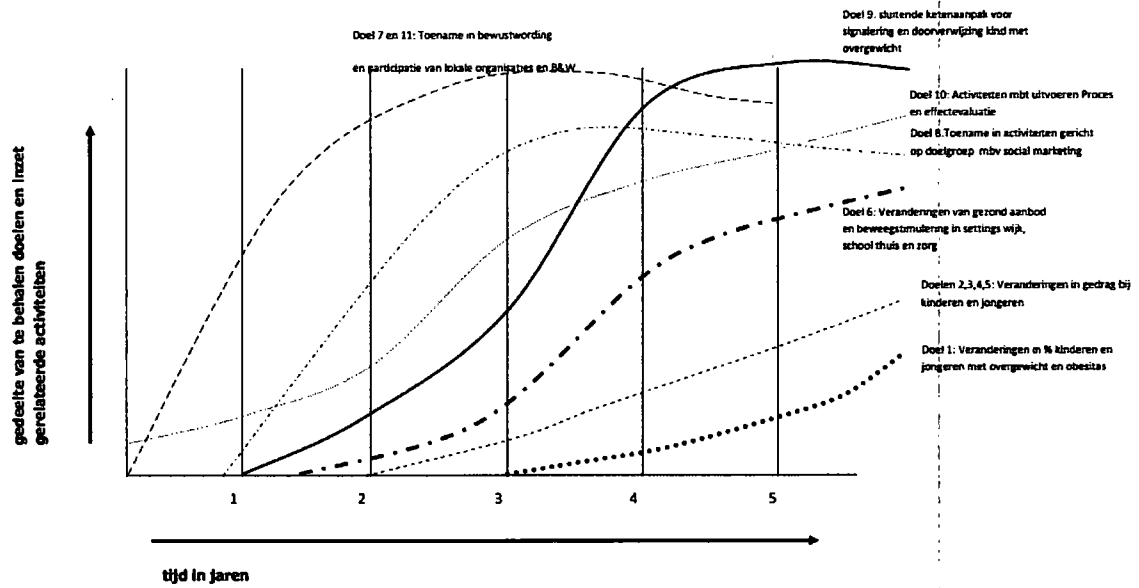
- Een toename van het percentage kinderen dat voldoet aan 2 maal per dag 30 minuten bewegen (Nederlandse Norm Gezond Bewegen, NISB).
- Een afname van de inname van gezoute dranken en een toename van water drinken.
- Een toename van het aantal kinderen dat 's ochtends gezond ontbijt.
- Een toename van de dagelijkse inname van groente en fruit.
- Een afname van het aantal kinderen dat achter PC/TV zit.

De gedragsdoelen verschillen per wijk. Afhankelijk van de uitkomsten van de nulmeting, kan worden bepaald waar op moet worden ingezet. Als voorlopige nulmeting voor het programma kunnen gegevens uit de Jeugdombibus (2010) en Sportlandschap Haarlemmermeer (2012) gebruikt, naast de gegevens uit de periodieke onderzoeken van GGD (screeningen en PGO's) over de schooljaren 2010-2011 en 2011-2012. Zie verder hoofdstuk 7, waar verder wordt ingegaan op de pijler evaluatie en wetenschappelijke begeleiding en de nulmeting.

3.3 Bereiken van resultaten

Het is belangrijk te weten op welke termijn de resultaten van de JOGG-aanpak worden bereikt. Daarom is er een tijdslijn bij het JOGG-model opgesteld. Alles kost tijd, maar sommige zaken gaan sneller dan andere. In deze tijdslijn (zie figuur 6) kan worden afgelezen wanneer we welke resultaten kunnen verwachten.

In figuur 6 (volgende pagina) zien we dat de eerste veranderingen te zien zullen zijn in de toename van bewustwording en participatie. Daarna volgen de eerste korte termijn programma-uitkomsten. Denk aan veranderingen in de omgeving (wijk, school, zorg en thuis), sociale- en fysieke omgevingsveranderingen of economische- en politieke veranderingen. De uitkomst op sociale verandering, bijvoorbeeld veranderingen in normen en waarden, laat langer op zich wachten. Zo kunnen scholen hun beleid aanpassen ten aanzien van bijvoorbeeld het "gezonde tien-uurtje", maar voordat ouders en kinderen het 'normaal' vinden dat ze geen koekjes als tien-uurtje meegeven of meekrijgen, maar fruit, zijn we enige tijd verder. Het daarbij aansluitende gedrag, thuis ook fruit eten en ouders die vaker fruit kopen en dit aanbieden aan de kinderen, is weer een stap verder. Veranderingen in gezondheid en ziekte zijn vaak pas meetbaar na drie tot vijf jaar nadat met de JOGG-aanpak is gestart.

Figuur 6 Tijdslijn JOGG.

4. Pijler 1 - Politiek-bestuurlijk draagvlak

Politiek-bestuurlijk draagvlak is essentieel voor een succesvolle invoering van de JOGG-aanpak in de gemeente. Gezond gewicht, als onderdeel van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving, heeft een belangrijke plaats in het collegeprogramma. Burgemeester en wethouders zijn enthousiast, bekend met en betrokken bij de JOGG-beweging. Zij dragen ieder vanuit hun eigen portefeuille bij aan het resultaat. De intersectorale meerjarige visie is geen plan meer, maar wordt ook in praktijk gebracht. De gemeente kiest echt voor JOGG.

4.1 Inleiding

De beleidsterreinen volksgezondheid en sport weten elkaar inmiddels goed te vinden. Maar er zijn veel meer factoren die van invloed zijn op gezondheid. Hiervoor zijn ook maatregelen nodig vanuit andere beleidsterreinen, zoals beleid op het gebied van onderwijs, jeugd, participatie, zorg en welzijn, economische zaken, wonen, milieu, ruimtelijke ordening, beheer en inrichting van de omgeving, etc. En andersom kan gezondheid een bijdrage leveren aan de doelstellingen van andere beleidssectoren, bijvoorbeeld:

- Onderwijs: minder schooluitval, meer diploma's, betere beroepsbevolking;
- Financiën: gezonde burgers, minder uitkeringen;
- Ruimte en wonen: gezonde groene omgeving, hogere waarde vastgoed;
- Milieu: meer lopen en fietsen, minder CO2-uitstoot;
- Economie: beter vestigingsklimaat voor bedrijven door goede beroepsbevolking;
- Economie: gezondere werknemers, minder verzuim;
- Veiligheid: gezonde mensen actiever in de openbare ruimte, verkeersveiligheid rond scholen;
- Toerisme: een groene en gezonde gemeente als belangrijk marketing argument.

4.2 Procesdoelstelling

In de nota *Haarlemmermeer kiest voor de JOGG-aanpak* (2 oktober 2012) heeft het college van Haarlemmermeer ingestemd met de JOGG-aanpak, waarvan de pijler politiek-bestuurlijk draagvlak een onderdeel is. Nu is het tijd om deze pijler ook in de praktijk te gaan brengen.

Pijler 1: Politiek-bestuurlijk draagvlak

Gezond gewicht, als onderdeel van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving, heeft een belangrijke plaats in het Haarlemmermeerse collegeprogramma. Burgemeester en wethouders zijn enthousiast, bekend met en betrokken bij de JOGG-beweging. Zij dragen ieder bij vanuit hun eigen portefeuille (inzet van middelen en menskracht) en faciliteren/stimuleren een gezonde leefomgeving en de gezonde keuze.

Subdoelen:

- Directie en betrokken afdelingen binnen de gemeente Haarlemmermeer zijn op de hoogte van JOGG en zoeken in hun projecten en beleid daar waar mogelijk de samenwerking op.
- Gemeentelijke gebieds-, beleid- en uitvoeringsplannen bieden ruimte voor aanpassingen ten behoeve van JOGG en de gekozen wijken hebben hierin prioriteit.
- In prestatieafspraken van de gemeente met organisaties die betrokken zijn bij welzijn, sport en gezondheid staan samenwerkingsafspraken en prestaties.

De effecten hiervan zijn binnen één jaar zichtbaar.

4.3 Aanpak

Om deze doelstelling te realiseren worden een aantal stappen ondernomen.

Stap 1: inventarisatie

Binnen de verschillende beleidsterreinen moet worden gekeken welke projecten lopen en welke ontwikkelingen er spelen waarbij kan worden aangesloten. Daarnaast gebeurt er in Haarlemmermeer in het algemeen al veel op het gebied van jeugd, jongeren en gezondheid. In eerste instantie is het van belang bij deze projecten en ontwikkelingen aan te sluiten. Het is een taak voor de JOGG-regisseur om deze ontwikkelingen te begeleiden en kansen voor JOGG hierin te ontdekken en te benutten.

Stap 2: individueel kennismaken

Individueel kennismaken met sleutelfiguren die van belang zijn voor de JOGG-beweging. Bij die kennismaking is/wordt verteld wat JOGG inhoudt, welke aanpak JOGG-Haarlemmermeer voor ogen heeft en welke rol de betrokkene (en de afdeling waarvoor de betrokkene werkt) zou kunnen spelen in de JOGG-beweging. Gekeken wordt wat het gezamenlijk belang is van JOGG en de betreffende afdeling.

Stap 3: interne bijeenkomst

Een bijeenkomst om afdelingen intern te betrekken bij de JOGG-beweging. Het gaat dan om de volgende afdelingen:

- Maatschappelijke en Economische Ontwikkeling: volksgezondheid, sport, jeugd, onderwijs, economische zaken, zorg, welzijn, wonen, minimabeleid.
- Ruimtelijke ontwikkeling: verkeer en vervoer, milieu/groen, ruimtelijke ordening;
- Ingenieursbureau: inrichting openbare ruimte;
- Beheer en Onderhoud: beheer en onderhoud openbare ruimte;
- Gebiedsmanagement: gebiedsmanagers van de betreffende JOGG-wijken;
- Communicatie & Externe Betrekkingen: communicatie;
- Staf, Bestuur & Directie: onderzoek.

Tijdens de bijeenkomst komen de volgende punten aan de orde:

- wat is JOGG?
- cijfers over JOGG-wijken
- het plan van aanpak van JOGG-Haarlemmermeer
- verkenning samenwerking: hoe kan jouw afdeling bijdragen aan JOGG? (draagvlak peilen)
- ideeën/feedback vragen: waar moet nog aan worden gewerkt door JOGG.

Stap 4: aanpassingen beleid- en uitvoeringsplannen

Concreet bekijken waar er mogelijkheden zijn om JOGG in beleids-, jaar- en uitvoeringsplannen op te nemen. Bijvoorbeeld in aanpassingen in ruimtelijke ordening en verkeersbeleid is het bijvoorbeeld mogelijk voor kinderen om meer te bewegen, omdat ze veilig buiten kunnen spelen en naar school kunnen lopen en fietsen. Of in het speelruimbeleid meer aandacht voor sport en bewegen. En natuurlijk ook de gebiedsprogramma's die door het gebiedsmanagement worden opgesteld.

Stap 5: successen vieren

Het gezamenlijk vieren van de behaalde resultaten is een mooie manier om draagvlak te behouden.

4.4 Planning

Stap 1 doorlopend

Stap 2 doorlopend

Stap 3 september 2013

Stap 4 doorlopend

Stap 5 doorlopend

5. Pijler 2 – Publiek-private samenwerking

Een gezonde gemeente betekent ook gezond ondernemen. Bij het plannen en uitvoeren van programma's gericht op gezond gewicht, als onderdeel van een gezonde leefstijl, wordt daarom het bedrijfsleven direct betrokken. Lokale bedrijven of vestigingen van (inter)nationaal opererende bedrijven kunnen bijdragen door hun expertise in te brengen in een werkgroep, interventies mede te financieren, communicatie rondom het belang van gezonde leefstijl te verzorgen of zelf activiteiten te organiseren in het bedrijf of in de wijk.

5.1 Inleiding

Van groot belang voor een sterke JOGG-beweging is het enthousiast maken en binden van publiek-private partijen. De landelijke partners van JOGG zijn: Albert Heijn, Albron, Friesland Campina, Nutricia, Unilever, Zilveren Kruis Achmea. Sommige landelijke partners zijn ook lokaal betrokken.¹⁵

In Haarlemmermeer wordt in het kader van een gezonde omgeving voor de jeugd nog nauwelijks samengewerkt met private partijen. Hooguit incidenteel, zoals bijvoorbeeld het leveren van fruit bij een sportevenement. Er liggen in Haarlemmermeer zeker kansen als het gaat om publiek-private samenwerking (PPS).

Definitie publiek-private samenwerking (PPS) voor JOGG

Publiek-private samenwerking (PPS) is samenwerking tussen publieke en private partijen, gericht op de realisatie van een van tevoren vastgesteld gezamenlijk doel. In het geval van JOGG gaat de samenwerking om een maatschappelijk doel die de partijen gezamenlijk willen realiseren. Bedrijven doen dit vaak in het kader van hun MVO- (Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen), MBO- (Maatschappelijk Betrokken Ondernemen) of CSR-beleid (Corporate Social Responsibility) en dient geen commercieel doel. Dit is een wezenlijk verschil met sponsoring.

Ondersteuning van JOGG kan plaatsvinden in de vorm van:

- **Massa:** lokale betrokkenheid bij specifieke programma's, activiteiten, scholen
- **Media:** inzet van communicatiemiddelen
- **Mensen:** beschikbaar stellen van capaciteit bij evenementen
- **Middelen:** uitwisselen van expertise op het gebied van bv. marketing en communicatie
- **Munten:** financiële bijdrage

5.2 Procesdoelstelling

Pijler 2: Publiek-private samenwerking

Lokale publieke en private organisaties en bedrijven werken samen mee aan de implementatie van JOGG-Haarlemmermeer en zijn actief betrokken bij het opstellen en behalen van de JOGG doelstellingen.

Subdoelen:

- Partners komen uit de private en (semi-)publieke sector en/of vanuit verschillende beleidsterreinen (wonen, zorg en welzijn, ruimtelijke ordening, voeding en beweging, onderwijs, bankwezen) om tot een zo breed mogelijke samenwerking te komen.
- Het contracteren van een aantal partners voor JOGG.

¹⁵ Met de landelijke partners heeft het JOGG-bureau afgesproken dat op lokaal niveau ook 'concurrenten' (bijvoorbeeld C1000 i.p.v. Albert Heijn of Zorg en Zekerheid i.p.v. Zilveren Kruis Achmea) lokaal partner kunnen zijn.

- In het beleid van stakeholders is ruimte voor aanpassingen ten behoeve van JOGG en de gekozen wijken hebben hierin prioriteit.

De effecten hiervan zijn binnen één jaar zichtbaar.

5.3 Aanpak

Bij PPS maken we een onderscheid tussen gemeentelijk niveau (t.b.v. JOGG-Haarlemmermeer) en wijkniveau (t.b.v. JOGG-Overbos en JOGG-Zwanenburg). Partners voor JOGG-Haarlemmermeer verdienen een andere aanpak dan partners voor de JOGG-wijken: gemeentelijke partners kunnen meedenken op hoger niveau: met plannen maken, met communicatie, etc. Wijkpartners gaan concreet aan de slag met bijvoorbeeld activiteiten of het leveren van een bijdrage in natura. In principe nemen alleen JOGG-Haarlemmermeer partners deel aan de stuurgroep (zie hoofdstuk 9 *Organisatiestructuur*).

5.3.1 Partners voor JOGG-Haarlemmermeer

In de afgelopen maanden hebben wij met GGD Kennemerland en zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid als eerste partners samengewerkt. Wij beschikken hiermee reeds over twee externe partners, zowel publiek als privaat. Zorg en Zekerheid levert financiën, communicatie-, mens- en denkkracht. Ze denkt vanaf het eerste begin mee met het Plan van Aanpak en is voornemens een rol te spelen bij de uitvoering van Pijler 5 - Verbinding preventie en zorg. De bijdrage van GGD Kennemerland bestaat uit capaciteit op de gebieden Jeugdgezondheidszorg, gezondheidsbevordering, epidemiologie, beleid en communicatie alsmede ondersteunende activiteiten en inzet netwerk.

Naast GGD Kennemerland en Zorg en Zekerheid willen we nog een aantal publiek-private partijen vinden die een samenwerkingsovereenkomst aangaan met JOGG-Haarlemmermeer.

Publiek-private samenwerking in de wereld van preventie en gezondheid staat nog maar in de kinderschoenen. We hebben het dan over een samenwerking die het stadium van sponsoring voorbij is en zich richt op het delen van kennis, menskracht, netwerken, communicatie of financiële steun. Kortom, gericht op samenwerking en cocreatie in een consortium van partijen met hetzelfde maatschappelijke doel voor ogen. Dat vereist een goede voorbereiding waar we de tijd voor moeten nemen. Hiervoor doorlopen we de vier stappen van PPS-ontwikkeling:

Stap 1: Verkenning en visievorming

Welke visie hebben we op PPS, hoe zwaar zetten we het in, welke capaciteit hebben we om het proces uit te voeren, welke strategie hanteren we?

Stap 2: Van contact naar contract

Van longlist naar shortlist en van introductiegesprekken naar contractering.

Stap 3: Van contract tot uitvoering

Aan de slag met inzet en activiteiten. Wie doet wat, hoe wordt dat ondersteund, hoe wordt de samenwerking gestimuleerd en wat levert het op?

Stap 4: Naar een duurzame en effectieve samenwerkingsrelatie

Hoe houden we de samenwerking levend en inspirerend? Hoe zorgen we voor binding en elkaar aanvullende competenties? Hoe zorgen we voor lokaal committent en hoe bevorderden we het probleemeigenaarschap op de lange termijn?

De stuurgroep (zie hoofdstuk 9) bepaalt welke partijen worden benaderd. De stuurgroep dient akkoord te gaan met de inhoud van de samenwerkingsovereenkomsten. Het tekenen van de overeenkomst kan gecombineerd worden met een activiteit. De pers wordt in elk geval uitgenodigd.

5.3.2 Partners voor JOGG-Overbos en JOGG-Zwanenburg

Voorts worden ook lokale private partners uit de wijk betrokken bij het programma, zoals supermarkten, de groenteboer en bakker, fietswinkels, huisartsen, diëtisten, etc.

Stap 1: kennismakingsgesprekken met partijen

De afgelopen maanden is reeds individueel kennis gemaakt met verschillende sleutelfiguren die van belang zijn voor de JOGG-beweging. Bij die kennismaking is/wordt verteld wat JOGG inhoudt, welke aanpak JOGG-Haarlemmermeer voor ogen heeft en welke rol de organisatie zou kunnen spelen in de JOGG-beweging. Gekeken wordt wat het gezamenlijk belang is van JOGG en de betreffende organisatie.

Stap 2: bijeenkomsten voor partijen in de JOGG-wijken

Het doel van deze bijeenkomst is om de volgende partijen te betrekken bij de JOGG-beweging.

- Onderwijs: scholen, voorscholen/peuterspeelzalen, kinderdagopvang, buitenschoolse opvang, schoolbesturen.
- Zorg: huisartsen, fysiotherapeuten, diëtisten, thuiszorg, welzijnswerk, verloskundigen, kinderpsychologen, CJG-partijen.
- Sport: Sportservice Haarlemmermeer, sportverenigingen, commerciële sportaanbieders, combinatiefunctionarissen, sportbuurtwerkers.
- Wijk: gebiedsmanagers, dorps- en wijkraad, ondernemersverenigingen, supermarkten, lokale winkels en bedrijven, bibliotheek, speeltuinvereniging.

Tijdens de bijeenkomst wordt ingegaan op de volgende punten:

- wat is JOGG?
- het plan van aanpak van JOGG-Haarlemmermeer
- verkenning samenwerking: hoe kan jouw organisatie bijdragen aan JOGG?
- 'menukaart' tonen met wat bijgedragen kan worden, voorbeelden interventies, activiteiten
- ideeën/feedback: waar moet nog aan gewerkt worden door JOGG?

De bijeenkomst krijgt een interactief karakter (bijvoorbeeld door middel van workshops).

Stap 3: vervolgesprekken met geïnteresseerde partijen

Met geïnteresseerde partijen volgen vervolgesprekken over hun mogelijke bijdrage aan JOGG-Overbos en JOGG-Zwanenburg.

Stap 4: samenwerking vastleggen

Afhankelijk van de partij wordt gestreefd naar het vastleggen van de concrete bijdrage(n) aan JOGG. De wijze waarop we die afspraken vastleggen dient nog nader te worden bepaald.

5.4 Planning

Planning JOGG-Haarlemmermeer

Stap 1 mei-juni 2013

Stap 2 juni-december 2013

Stap 3 vanaf januari 2014

Stap 4 doorlopend

Planning JOGG-Overbos en JOGG-Zwanenburg

Stap 1 oktober-juni 2013

Stap 2 juni-september 2013 (inclusief voorbereiding)

Stap 3 september-november 2013

Stap 4 november-december 2013

6. Pijler 3 – Sociale marketing

Denken als een marketeer en je vooraf goed verdiepen in de doelgroep om uiteindelijk bepaalde gedragsdoelen bij die doelgroep te bereiken, daar draait het om bij sociale marketing. JOGG past de principes van sociale marketing toe op de lokale situatie.

6.1 Inleiding

We leven in een wereld vol verleidingen. De snoep- en frisdrankenautomaten lonken en de auto wacht voor de deur op ons. Objectieve informatie over gezondheid komt bij veel mensen niet aan. Mensen informeren over gezonde keuzes werkt niet. Sterker nog: veel mensen voelen zich hierdoor betutteld. Het bereiken van de juiste doelgroep blijkt dus regelmatig erg lastig, daarom moeten we op zoek gaan naar manieren om aan te sluiten bij wat zij zelf belangrijk vinden. Eén van de belangrijke pijlers van JOGG is daarom sociale marketing. Met sociale marketing hef je geen vingertje, maar speel je in op de behoeften van de doelgroep. Het is het positief benaderen en betrekken van de kinderen, jongeren en hun ouders.

Sociale marketing is de toepassing van commerciële marketing concepten en technieken om positieve maatschappelijke of sociale veranderingen te bewerkstelligen. Sociale marketing biedt een planmatige aanpak om de doelgroep te begrijpen en te verleiden met voor hén aantrekkelijke vooruitzichten. Het is een instrument voor duurzame gedragsverandering bij grotere groepen en bevat zowel elementen van sociale wetenschappen als marketing. Belangrijk bij sociale marketing is een goede doelgroepsegmentatie en onderzoek bij de doelgroep naar hun behoeften in relatie tot gezondheidsbevordering. Boodschappen en kanalen kunnen daar vervolgens op worden afgestemd.

6.2 Procesdoelstelling

Pijler 3: Sociale marketing

De principes van sociale marketing worden toegepast op de lokale situatie. Dit resulteert in activiteiten die aansluiten bij de belevingswereld van kinderen.

Subdoelen:

- Via een pilot wordt ervaring opgedaan met sociale marketing.

De effecten hiervan zijn binnen één jaar zichtbaar.

6.3 Aanpak

Sociale marketing wordt ingezet om het onderzoek naar de behoeften, barrières en de motivatie van de bewoners (of de specifieke doelgroep) in de wijk uit te voeren. Hoe ga je komen tot segmentatie van de doelgroep? En hoe tot het kiezen van één doelgedrag? Hoe analyseer je de inzichten van de doelgroep met betrekking tot dit doelgedrag?

Sociale marketing richt zich in eerste instantie op specifieke doelgroepen in de wijken, maar wat werkt en wat gemakkelijk op gemeentelijk niveau ingezet kan worden, wordt op dat niveau ingezet. Voor het inzetten van sociale marketing maken we gebruik van de ervaringen die andere JOGG-gemeenten al hebben opgedaan. Nog bepaald moet worden wie het onderzoek gaat uitvoeren en wat er al voor bestaande informatie is.

De acht basiselementen van sociale marketing

Als uitgangspunt nemen we de zogenaamde acht benchmarkcriteria die het National Social Marketing Centre in Engeland ontwikkelde (French en Blair-Stevens, 2010). Deze worden internationaal gebruikt en beschrijven de basiselementen van een sociale marketing aanpak.

1. Focus op consument

Kruip in de huid van de doelgroep. Weet wat hen dagelijks bezighoudt, leer hun zorgen en dromen kennen en begrijp wat hen bewust of onbewust (de)motiveert om gezond te leven. Gebruik daarbij beschikbare kennis en vul die eventueel aan met (kwalitatief) onderzoek.

2. SMART gedragsdoel

Beschrijf duidelijk het gedrag dat je bij de doelgroep wilt veranderen. Formuleer dit gedragsdoel SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden) en bij voorkeur positief.

3. Theorie

Gebruik theoretische inzichten en gedragsmodellen.

4. Diep inzicht (insight)

Maak, zodra je de doelgroep kent en begrijpt, een selectie van de belangrijkste diepe inzichten. Met welke insight komt de doelgroep in beweging? Wat motiveert en activeert hen écht? Baseer het concept op deze inzichten.

5. Kosten-baten analyse

Maak een kosten-batenanalyse van het gewenste gedrag. Wat ziet de doelgroep als voor- en nadelen van het gewenste gedrag? Gebruik deze analyse om de marketingmix te ontwikkelen.

6. Concurrentie-analyse

Besef dat het gewenste gedrag concurreert met de tijd en aandacht van de doelgroep. Zet de concurrentiemogelijkheden op een rijtje. Wat ziet de doelgroep als voor- en nadelen van deze concurrentiemogelijkheden? Gebruik deze analyse om de marketingmix te ontwikkelen.

7. Segmentatie

Voorkom een 'one size fits all' benadering. Definieer de doelgroep op basis van zowel demografische als sociaal-psychologische factoren zoals houding, waarden en motieven voor het gedrag.

8. Marketingmix

Een sociale marketing aanpak is een complete strategie, afgestemd op de kennis en ervaringen uit de basiselementen 1 tot en met 7. Bepaal de marketingmix aan de hand van de vijf marketing P's:

- Product: welke concrete activiteiten/middelen ontwikkel je?
- Plaats: waar zijn de producten aanwezig?
- Prijs: wat kost het gewenste gedrag en wat levert het op?
- Promotie: is het gedrag populair?
- Partners: wie kunnen je helpen?

Rotterdam Lekker Fit! helpt je een goede moeder zijn

Sterke basiselementen

Focus op de consument (1), SMART gedragsdoel (2), Diep inzicht (4), Kosten-baten analyse (5) en Marketingmix (8)

JOGG-gemeente Rotterdam zet het programma Lekker Fit! in om overgewicht bij kinderen tegen te gaan. Met de ouder-aanpak Lekker Fit! betreft de gemeente Turkse en Marokkaanse moeders bij een gezonde leefstijl van hun kind.

In Rotterdam heeft bijna één op de drie Turkse en Marokkaanse kinderen overgewicht. Deskundigen noemen zoete drankjes als belangrijkste oorzaak. Naar schatting drinken Rotterdamse kinderen gemiddeld zes zoete drankjes per dag. Om dit terug te brengen stimuleert Lekker Fit! Turkse en Marokkaanse moeders hun kinderen minimaal twee keer per dag water te laten drinken. Een positieve en SMART doelstelling, die volgens de doelgroep zélf realistisch is.

Het concept 'Lekker Fit! helpt je een goede moeder zijn' (zie kader Diep inzicht) stond centraal bij het ontwikkelen van de marketingmix. De *look and feel* van de aanpak zijn hierop afgestemd. Bij de ontwikkeling van de producten is voortdurend de vraag gesteld: helpt dit product de moeders daadwerkelijk een goede moeder te zijn? Bij de workshop 'Pimp Up mijn Waterkaraf' praten moeders

met een getrainde workshopleidster op een informele manier over moederschap, en over zoete dranken en water. Ook een speciaal ontwikkelde glossy staat in het teken van moederschap. Daarnaast zijn er activiteiten gericht op kinderen om water drinken ook bij hen populair te maken.

Onderzoek van GGD Rotterdam-Rijnmond moet uitwijzen of moeders daadwerkelijk vaker water aanbieden en kinderen minder zoete dranken drinken. Zeker is dat het project een vervolg krijgt. Een volgende stap is meer partners te betrekken, zodat water drinken steeds normaler wordt.

Diep inzicht

Uitgebreid deskresearch en kwalitatief onderzoek laten zien dat veel Turkse en Marokkaanse moeders onzeker zijn over de opvoeding. Ze willen een goede moeder zijn, maar missen vaak de handvatten en steun vanuit de omgeving. Lekker Fit! vertaalde deze *insights* naar het concept 'Lekker Fit! helpt je een goede moeder zijn'.

Figuur 7 Voorbeeld om een indruk te geven wat sociale marketing toevoegt aan de dagelijkse praktijk van gezondheidsbevorderaars.

6.4 Planning

De komende maanden wordt onderzocht hoe sociale marketing als instrument binnen JOGG kan worden ingezet. Naar verwachting hebben we hier bij de update van dit plan van aanpak (december 2013) meer inzicht in.

7. Pijler 4 – Wetenschappelijke begeleiding en evaluatie

JOGG gebruikt de meest effectieve of veelbelovende interventies en meet het effect hiervan. Daarnaast wordt het proces gemonitord en waar nodig bijgestuurd. Uiteraard wordt ook op frequente basis de BMI van de kinderen gemeten. Dit heeft een tweeledig doel, te weten het tijdig kunnen opsporen en doorverwijzen van kinderen naar het juiste zorgaanbod en het goed kunnen monitoren van de overgewichtcijfers.

7.1 Inleiding

De koers voor JOGG-Haarlemmermeer voor de komende jaren wordt uiteengezet in dit plan van aanpak. Van belang is dat aan het eind van de periode wordt aangetoond dat de aanpak effect heeft.

7.2 Procesdoelstelling

Pijler 4: Wetenschappelijke begeleiding en evaluatie

De lokale JOGG-aanpak wordt gemonitord en geëvalueerd op proces en effect.

Subdoelen:

- Er worden subdoelen geformuleerd op gezonde leefstijl, gezonde omgeving en gezonde zorg.
- Alle activiteiten worden gemonitord en geëvalueerd op proces.
- Er is een jaarlijks terugkerend onderzoek naar het effect van JOGG op basis van de programmadoelen, te beginnen met een 0-meting.

De effecten hiervan zijn binnen één jaar zichtbaar.

7.3 Aanpak

Het hoofddoel is in de JOGG-wijken de stijgende trend van het percentage kinderen en jongeren met overgewicht en obesitas om te zetten in een stabilisering cq. daling. Om te kunnen bepalen waar de activiteiten en interventies zich op moeten richten, moeten ook een aantal tussen- of gedragsdoelen worden geformuleerd. Mogelijke gedragsdoelen voor de JOGG-wijken zouden kunnen zijn:

- Een toename van het percentage kinderen dat voldoet aan 2 maal per dag 30 minuten bewegen (Nederlandse Norm Gezond Bewegen, NISB).
- Een afname van de inname van zoete dranken en een toename van water drinken.
- Een toename van het aantal kinderen dat 's ochtends gezond ontbijt.
- Een toename van de dagelijkse inname van groente en fruit.
- Een afname van het aantal kinderen dat achter PC/TV zit.

De gedragsdoelen zullen per wijk verschillen. Afhankelijk van de uitkomsten van de nulmeting per wijk (zie verderop: standaardvragenlijst), kan worden bepaald waar op moet worden ingezet. Als voorlopige nulmeting voor het programma zoeken we in ieder geval aansluiting bij bestaande onderzoeken van GGD (bevindingen van de jeugdgezondheidszorg (0 tot 19 jaar) en het scholierenonderzoek (E-MOVO 12-19 jaar)), de gemeente (Sportlandschap Haarlemmermeer en Jeugdombus) en Lokale en Nationale Monitor Gezondheid (0-12 jaar en 12-19 jaar).

Periodieke onderzoeken GGD

JGZ heeft elk jaar contact met nagenoeg alle kinderen van groep 2 en groep 7 van het basisonderwijs en klas 2 van het voortgezet onderwijs door middel van een preventief gezondheidsonderzoek. Slechts een klein deel van de opgeroepen kinderen wordt uiteindelijk niet bereikt. De leeftijden van

de kinderen in de drie jaargroepen zijn voor groep 2 globaal de 5/6-jarigen, voor groep 7 de 10/11-jarigen en voor klas 2 van het voortgezet onderwijs de 13/14-jarigen.

Op de meeste basisscholen (95%) worden lengte en gewicht ook gemeten in groep 5. De gegevens over overgewicht hebben daarom betrekking op vier jaargroepen: groep 2, groep 5 en groep 7 van de basisschool en klas 2 van het voortgezet onderwijs.

Pilot digitale vragenlijsten (kindermonitor)

JGZ start met een pilot digitale vragenlijsten. Hiermee wordt ouders de mogelijkheid geboden om vragenlijsten digitaal in te vullen. Een pilot is in voorbereiding om dit voor een peuterconsult op het consultatiebureau uit te testen. Later volgen ook de vragenlijsten die gebruikt worden op de basisschool bij 5/6-jarigen en 10/11-jarigen. In de vragenlijst komen onder andere vragen aan de orde over voeding (ontbijt, fruit-groente-consumptie, zoete dranken, tussendoortjes) en beweging (buiten spelen, bewegingsactiviteiten, TV-DVD-kijken, computergebruik). GGD Kennemerland start de pilot starten op twee consultatiebureaus in Haarlemmermeer en heeft deze afgestemd op de JOGG-wijken. De registraties zijn naar mening van de GGD goed bruikbaar voor een JOGG-monitor. Nadere afspraken over de uitvoering van monitor-onderzoek (onderzoeksvragen, planning, rapportagewijze, financiering) zijn daarbij noodzakelijk.

Leerlingvolgsysteem

In samenwerking met de consultant bewegingsonderwijs bij Sportservice Haarlemmermeer zijn we ook begonnen met de ontwikkeling van een leerlingvolgsysteem. Deze kan breed worden gebruikt, maar ook het bewegingsonderwijs wordt hierin straks gemonitord. Momenteel loopt een pilot leerlingvolgsysteem. Bij positieve resultaten wordt dit uitgerold over alle scholen.

Documenten landelijk JOGG-bureau

Daarnaast zullen we gebruik maken van instrumenten die door het landelijk JOGG-bureau aan gemeenten ter beschikking worden gesteld. Binnenkort verschijnen er twee standaard instrumenten om te monitoren en evalueren presenteren, te weten de activiteitenmonitor en de standaard vragenlijst voor ouders.

Activiteitenmonitor

Alle organisatoren van een JOGG-gerelateerde activiteit in een JOGG-wijk wordt gevraagd deze activiteit te registreren en evalueren in de activiteitenmonitor van de JOGG-gemeente. Dit helpt de JOGG-regisseur om de regie te houden, omdat het inzichtelijk maakt wat er gebeurt in een wijk en hoe dit gebeurt. Het instrument biedt steun bij de opzet, evaluatie en voortgang van activiteiten. Andere organisatoren of gemeenten kunnen zich hierdoor laten inspireren. De monitor is geïnspireerd op de monitor van Zwolle Gezonde Stad en afgestemd met andere koploper JOGG-gemeenten.

Standaard vragenlijst voor ouders

Met deze vragenlijst, die wordt ingevuld door ouders, wordt een indruk verkregen van de stand van zaken van de vijf JOGG-doelen op gedrag (voldoende bewegen, water drinken, ontbijten, groente en fruit eten en een gezonde omgeving). Deze vragenlijst is gebaseerd op de CheckKid vragenlijst uit Zwolle. De eerste lichter JOGG-gemeenten hebben meegedacht over de inhoud van de vragenlijst.

Deze standaard vragenlijst zullen wij inzetten in de JOGG-wijken op tot een nulmeting te komen.

Waar nodig zullen nieuwe, meer frequentere, onderzoeken worden ingezet. Hiervoor heeft de gemeente ook een onderzoeksbudget beschikbaar (zie hoofdstuk 14).

7.4 Activiteitenplan en evaluatieplan

Aan de hand van de nulmeting, worden de doelen definitief vastgesteld en wordt een activiteitenplan opgesteld cq. het plan van aanpak bijgewerkt. Alles is er op gericht om de gestelde doelen te bereiken.

Gekoppeld aan het activiteitenplan wordt een evaluatieplan opgesteld. Het evaluatieplan beschrijft hoe de JOGG-aanpak wordt gemonitord en geëvalueerd. Een JOGG-gemeente gebruikt de meest effectieve interventies en brengt het effect van alle activiteiten en interventies in kaart.

De uitkomsten van de evaluatie zijn vooral bedoeld om de aanpak te kunnen verbeteren en successen te kunnen tonen. Andere redenen om een evaluatieplan op te stellen en uit te voeren zijn:

- Kennis en vaardigheden bij te brengen in de community (community capacity building)
- De participatie en betrokkenheid van de leden van de community verhogen.
- Ervaringen delen met ander wijken in de gemeente en met andere JOGG-gemeenten.
- Invloed uitoefenen op en verantwoording afleggen aan beleidsmakers en financiers.
- Zorgen voor financiering en duurzaamheid.

7.5 Planning

De gegevens van GGD en de standaardvragenlijst die ter beschikking worden gesteld door het JOGG-bureau vormen de nulmeting. Naar verwachting kan de nulmeting vanaf september 2013 plaatsvinden.

Het evalueren en het bijstellen van de plannen op basis van de resultaten is verder een continu proces. Resultaten van verschillende doelen zullen op verschillende momenten bekend worden. De JOGG-regisseur zorgt voor afstemming met de stuurgroep, begeleidingsgroep en met de werkgroepen als nieuwe resultaten bekend zijn en overleg gewenst is.

8. Pijler 5 – Verbinding preventie en zorg

Het verbinden van zorg en preventie zorgt ervoor dat preventie, vroege signalering en behandeling gecoördineerd en in samenhang worden uitgevoerd. Dit betekent actie vanuit scholen, Jeugdgezondheidszorg en eerstelijnszorg. Daarnaast kunnen andere partijen aangesloten worden, zoals zorgverzekeraars, thuiszorg, wetenschap, gezondheidscentra, diëtisten en preventiemedewerkers van GGD'en en Centra voor Jeugd en Gezin. Dit waarborgt een zo groot mogelijk bereik van het programma.

8.1 Inleiding

JOGG-gemeenten van het eerste uur (de 'koplopers') signaleren dat het behandelaanbod (eenduidig en bewezen effectief) voor de groep kinderen met overgewicht en obesitas onvoldoende aanwezig is in hun gemeenten (Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Amsterdam, Zwolle, Veghel). JGZ en behandelaars in de eerste lijn signaleren en sturen door, maar hebben beide niet voldoende tijd en middelen om deze grote groepen met kinderen (met hoog risico) te behandelen en met name te begeleiden. Behandeling gaat immers altijd gepaard met een leefstijlverandering en daarvoor is structurele zorg en begeleiding nodig.

8.2 Procesdoelstelling

Pijler 5: Verbinding preventie en zorg; vice versa

Er is een sluitende ketenaanpak waarin het kind met obesitas wordt gesignaleerd en doorverwezen naar geschikte zorg en vanuit de zorg wordt terug begeleid naar beweegactiviteiten in het publieke domein.

Het doel van deze pijler is om ernstig overgewicht in een vroeg stadium in het publieke domein te signaleren, waardoor jongeren die advies of zorg nodig hebben direct op de juiste plek terecht komen en de zorg krijgen die ze nodig hebben en vervolgens weer terug begeleid worden naar structureel passende activiteiten. Het signaleren en vervolgens behandelen van aanbod van zorg bij ernstig overgewicht is, naast preventie, cruciaal om de overgewicht cijfers terug te dringen.

De effecten hiervan zijn binnen één jaar zichtbaar.

8.3 Aanpak

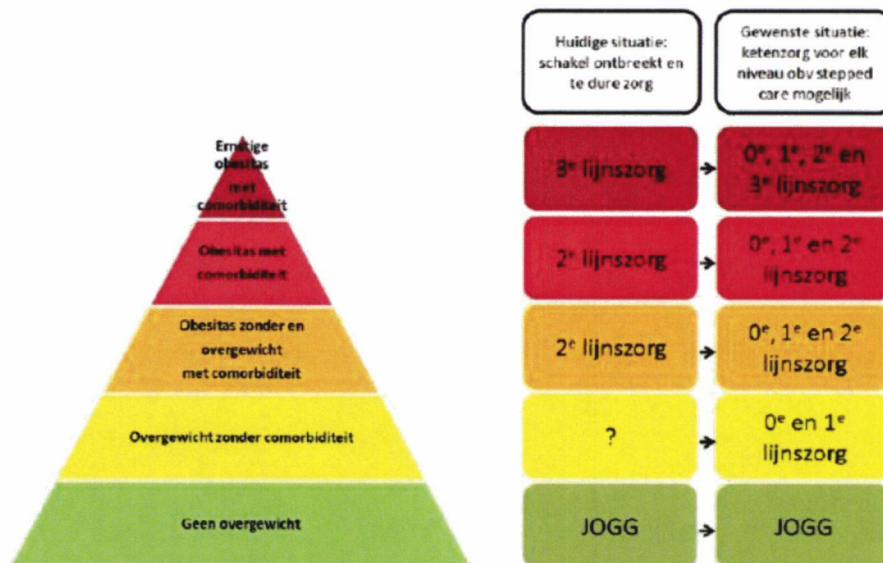
Om dit einddoel te bereiken worden twee trajecten gestart, die samen bekend zijn onder de naam Care for Obesity (C4O).

Traject 1 verbeteren huidig ketenaanbod

Allereerst wordt de lopende pijler 5 activiteiten gericht op het verbeteren van de huidige ketenaanpak voor de doelgroep voortgezet en geïntensiveerd. Doel is het realiseren van lokale ketensamenwerking en een kwalitatief hoogstaand preventief en behandelaanbod.

Traject 2 ontwikkelen ontbrekend ketenaanbod

Parallel aan het verbeteren van het bestaande zorgaanbod, wordt vanaf 2013 in een aantal JOGG pilotgemeenten gestart met het ontwikkelen van ontbrekend ketenaanbod. Dit nieuw te ontwikkelen aanbod is gebaseerd op succesvol geëvalueerde projecten uit binnen- en buitenland, en zal op maat worden vertaald naar de lokale situatie in de pilotsteden. Vanaf 2015 worden de succesvol geëvalueerde onderdelen uit de pilotsteden geïntegreerd in ketens van de andere JOGG-gemeenten, waarmee de geoptimaliseerde sluitende ketenaanpak landelijk wordt opgeschaald.

Figuur 8 Piramide niveaus van gewichtsgelateerde gezondheidsrisico's en bijpassende behandelingen.

De koplopergemeenten hebben aan de hand van het stappenplan 'verbinding preventie en zorg' geanalyseerd welke aandachtsgebieden van de lokale ketenaanpak verbeterd kunnen worden. Dit heeft geresulteerd in een knelpuntenanalyse per gemeente en een verdere uitwerking van het stappenplan op de gewenste punten, waaronder ketenregie en rol van centrale zorgverlener.

Stappenplan

1. inventariseer de stakeholders
2. definieer het probleem samen met betrokkenen
3. definieer gezamenlijk het gewenste resultaat
4. stel een plan van aanpak op
5. stel gezamenlijk een plan van evaluatie op
6. maak protocollen en werkafspraken bekend bij de professionals in de preventie en zorg in de gemeente.
7. deskundigheidsbevordering van professionals werkzaam in preventie en zorg
8. meet de resultaten op basis van het plan van evaluatie en monitoring
9. terugkoppelen van resultaten aan betrokkenen
10. aanpassen plan (do, check, act)

De werkgroep preventie en zorg (zie hoofdstuk 9) gaat hier verder mee aan de slag.

8.4 Planning

Vanaf het najaar van 2013 start de werkgroep preventie en zorg met deze pijler.

9. Organisatiestructuur

Voor een slagvaardige uitvoering is het van belang dat er draagvlak wordt gecreëerd onder de stakeholders. Hiervoor moeten lokale publieke en private partijen worden benaderd, die alle een plek krijgen in een heldere en slagvaardige organisatie. Het is daarbij van groot belang dat de organisatie zoveel mogelijk aansluit bij bestaande structuren om overlap te voorkomen en direct efficiënt aan de slag te kunnen gaan. JOGG is namelijk niet iets "erbij", maar optimaliseert het bestaande.

9.1 Inleiding

Het is niet de bedoeling een nieuwe of zware structuur op te zetten, maar uit ervaring in andere JOGG-gemeenten is het van belang gebleken een stuurgroep (die beslissingen neemt) en een begeleidingsgroep (die de uitvoering bewaakt) te hebben. In beide groepen nemen alle partijen zitting die kunnen bijdragen aan de oplossing van het probleem; zowel publiek als privaat. Opdrachtgever van JOGG is het college van B&W van Haarlemmermeer. Het college geeft de stuurgroep de bevoegdheid beslissingen te nemen. De gemeente heeft echter wel doorzettingsmacht, mocht de stuurgroep verdeeld zijn over een bepaalde beslissing. De gemeente neemt dan een beslissing, die volgens haar in het gemeenschappelijk belang van JOGG is.

9.2 Stuurgroep

De stuurgroep is sturend, stimulerend en voorwaardenscheppend en op hoofdlijnen verantwoordelijk voor de inhoud en continuïteit. De stuurgroep beslist over het plan van aanpak, globale planning en voortgang, begroting en het aangaan van samenwerkingen met private en publieke partners. De stuurgroep van JOGG-Haarlemmermeer bestaat in eerste instantie uit de initiatiefnemers van JOGG in Haarlemmermeer (gemeente, GGD Kennemerland en Zorg en Zekerheid) en heeft de volgende vertegenwoordiging:

- Portefeuillehouder Volksgezondheid
- Portefeuillehouder Sport
- Directeur Zorg en Zekerheid
- Directeur GGD Kennemerland
- JOGG-regisseur (secretaris)

9.3 Begeleidingsgroep

Onder de stuurgroep hangt een begeleidingsgroep. De begeleidingsgroep geeft invulling aan de inhoud, bewaakt de uitvoering (plan van aanpak, planning, voortgang) en heeft een belangrijke rol in het motiveren en betrokken houden van de achterban. De begeleidingsgroep bereidt tevens stukken voor de stuurgroep voor en is klankbord voor de JOGG-regisseur. De begeleidingsgroep van JOGG-Haarlemmermeer bestaat uit:

- JOGG-regisseur Haarlemmermeer (voorzitter)
- adviserend geneeskundige, Zorg en Zekerheid
- beleidsmedewerker Algemene Gezondheidszorg (AGZ) en gezondheidsbevorderaar, GGD Kennemerland

9.4 JOGG-regisseur¹⁶

De JOGG-regisseur voert de regie cq. verbindt partijen zodat op lokaal niveau resultaten worden bereikt en is de linking pin tussen stuurgroep en begeleidingsgroep. De JOGG-regisseur:

- schrijft het Plan van Aanpak en bewaakt de uitvoering hiervan;
- heeft overzicht over wat er allemaal gebeurt in de JOGG-wijken;
- richt de organisatie in van de lokale JOGG-aanpak; identificeert sleutelfiguren in de wijk en betreft ze;
- is de schakel tussen de stuurgroep en lokaal betrokken publieke en private partijen;
- bepaalt de keuze van de interventies; identificeert welke acties en interventies al gedaan worden; hoe veelbelovende best-practises kunnen worden geïmplementeerd en/of geoptimaliseerd;
- zet interventies, die reeds plaatsvinden in de wijk en die een bijdrage leveren aan de JOGG-doelen, voort onder de JOGG-paraplu;
- onderhoudt persoonlijke contacten en deelt kennis en ervaringen uit met de andere JOGG-gemeenten.

9.5 Werkgroepen

Het is de bedoeling een zo klein mogelijke organisatie op te zetten voor JOGG-Haarlemmermeer. In de werkgroepen zijn de publieke en private partners vertegenwoordigd. Per werkgroep worden specialisten op het betreffende onderwerp ingezet vanuit verschillende betrokken partijen.

Een eerste uitgangspunt is dat binnen de werkgroepen zoveel mogelijk vanuit de reguliere taken/activiteiten alle relevante beschikbare kennis wordt gedeeld en activiteiten op elkaar worden afgestemd ten behoeve van de doelstelling van JOGG-Haarlemmermeer. Binnen de werkgroepen is er een Eerste Verantwoordelijke Functionaris (EVF) die de JOGG-regisseur structureel en daarnaast op indicatie informeert. Een tweede uitgangspunt is dat wanneer de werkgroepen bij elkaar komen, ze zoveel mogelijk aansluiten bij en gebruik maken van bestaande structuren, netwerken, overleggen en samenwerkingsverbanden. We hanteren de volgende werkgroepen:

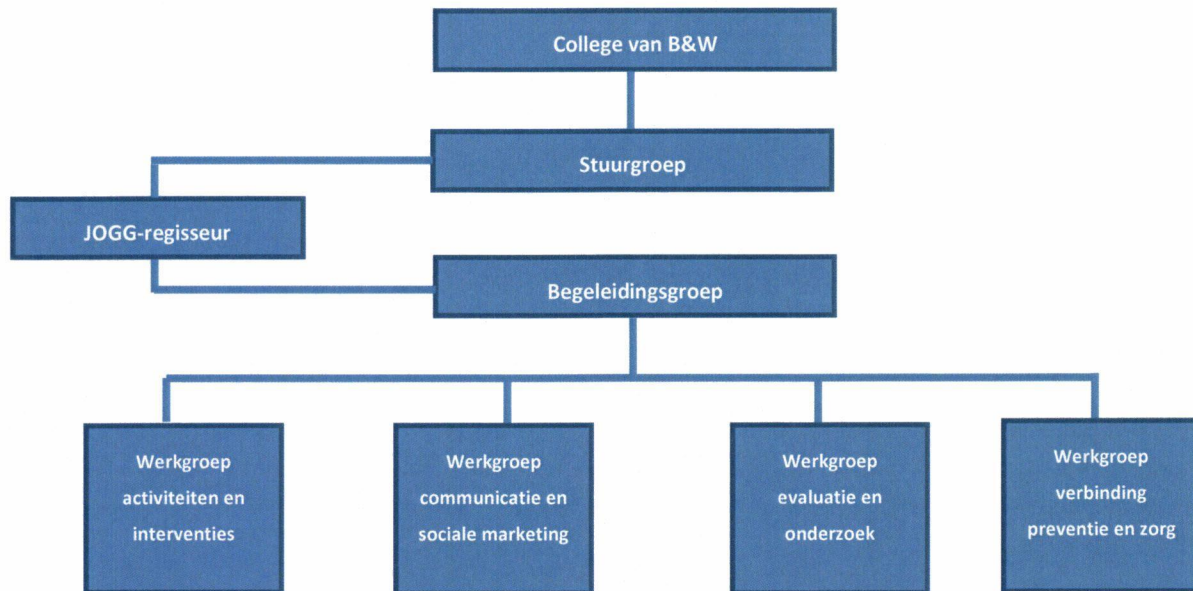
- *Activiteiten en interventies:* De werkgroep activiteiten en interventies gaat meewerken aan de inventarisatie, inzet en uitvoering van de activiteiten en interventies in de JOGG-wijken voor de leeftijdsgroep 0 tot 4 jaar en 4 tot 12 jaar.
- *Communicatie en (sociale) marketing:* De werkgroep communicatie en sociale marketing stelt in overleg met de JOGG-regisseur een communicatiestrategie op en gaat aan de slag met het verder vormgeven van de pijler sociale marketing.
- *Evaluatie en onderzoek:* De werkgroep evaluatie en onderzoek gaat aan de slag met de nulmeting en het schrijven van het evaluatieplan en het uitvoeren van alle fasen van de evaluatie.
- *Preventie en zorg:* Deze werkgroep gaat aan de hand van het stappenplan van JOGG aan de slag met het optimaliseren van het ketenaanbod.

---

¹⁶ In plaats van JOGG-projectleider, wordt tegenwoordig gesproken over de JOGG-regisseur. Dit omdat deze term tot uitdrukking brengt dat het voeren van regie over partijen (gemeente, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven) belangrijk is. Bovendien is JOGG géén project.

De organisatiestructuur wordt hieronder schematisch weergegeven.

Borging van draagvlak, kennis en continuïteit

Het voordeel van een gemêleerde samenstelling van de stuurgroep, begeleidingsgroep en werkgroepen is drieledig; kennis uit verschillende partijen wordt gebundeld, er is draagvlak van die partijen en de continuïteit wordt gewaarborgd. Een vergelijkbare organisatiestructuur is bij andere JOGG-gemeenten effectief gebleken. De structuur past bij het feit dat JOGG een beweging is, waarbij alle partijen binnen de JOGG-gemeente samenwerken.

10. Bestaande activiteiten, interventies en initiatieven

In dit hoofdstuk worden de bestaande activiteiten, interventies en initiatieven die bijdragen aan gezondere voeding en meer bewegen in kaart gebracht.

10.1 Inventarisatie van activiteiten en interventies

We beginnen niet bij nul. In Haarlemmermeer wordt sinds een aantal jaar door verschillende partijen al actief gewerkt aan het verminderen van overgewicht. Geconstateerd kan worden dat er in eerste instantie behoefte is aan het aanbrengen van samenhang en structuur in al deze activiteiten. Dat doen we in eerste instantie gemeentebreed (JOGG-Haarlemmermeer).

De inventarisatie van wat, waar, door wie wordt uitgevoerd is op hoofdlijnen gereed, maar nog niet geheel compleet. Deze inventarisatie wordt in de komende maanden afgemaakt. Als de inventarisatie van de huidige activiteiten en interventies volledig is, wordt door middel van een behoeftepeiling een keuze gemaakt: *met welke activiteiten gaan we verder? waarop gaan we meer inzetten? welke kunnen we laten vervallen, omdat het effect beperkt is, of omdat we een keuze willen maken om de dingen die we doen goed te kunnen doen?* (zie hoofdstuk 11).

Wat	Doelgroep	Intensiteit	Bron
Pijler: Signalering en onderzoek			
<i>Contactmomenten JGZ 0-4 jaar</i> → Gezondheidsonderzoeken voor 0-4 jarigen	Ouders en hun kinderen (0-4 jaar)	15x, gedurende bijna 4 jaar	GGD/JGZ
<i>Contactmomenten JGZ 4-12 jaar</i> → Gezondheidsonderzoek voor kinderen in groep 2 en groep 7	Kinderen (4-12 jaar)	5/6-jarigen 10/11-jarigen	GGD/JGZ
<i>Contactmoment JGZ 12-19 jaar</i> → Gezondheidsonderzoek voor jongeren in klas 2 van het voorgezet onderwijs	Jongeren (12-19 jaar)	13/14-jarigen	GGD/JGZ
<i>Richtlijn 'kinderen die opvallen'</i> → Op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven uitvoeren van preventieve gezondheidsonderzoeken en onderzoeken op indicatie plus voorlichting en advies	Ouders en hun kinderen (0-4 jaar)	2x per jaar	GGD/JGZ
<i>Zorg voor bewegen</i> - Hoe signaleer je motorische achterstand bij kinderen? - Het belang van bewegen en zorg voor bewegen (MRT)	Leerkrachten	Op maat	Sportservice
<i>Leerlingvolgsysteem</i> → Kinderen worden gevolgd in hun motorische- en sociaal- emotionele (sport)ontwikkeling	Vakleerkrachten	Momenteel een pilot	Sportservice en basisscholen
Voorschoolse zorgstructuur (Loket)	Kinderen 0-4 jaar		CJG-partners

Vroeghulp, Kinderen die opvallen, ZAT 0-4, overige) → Signaleren			
Pijler: Beweeg/gezonde leefstijl interventies			
<i>On the Move</i> → Bewustwording gezonde leefstijl	Universeel PO (4-12 jaar) ¹⁷	1 x per 2 weken gedurende het schooljaar	GGD / Sportservice
<i>Alle Leerlingen Actief</i> → Verbeteren leefstijl (meer bewegen, gezondere voeding)	Selectief VO (12-14 jaar) op 3 scholen	1 x per week gedurende het schooljaar	Sportservice
<i>Obelixitas</i> → Verbeteren leefstijl (meer bewegen, gezondere voeding)	Selectief PO (8-12 jaar)	2 x per week gedurende 9 maanden	Sportservice (Multidisciplinair)
<i>Motorisch Remedial Teaching</i> → Inlopen motorische achterstand	Selectief PO (4-12 jaar)	1 x per week gedurende 3 maanden	Sportservice
<i>ClubExtra</i> → Kinderen klaarstomen voor een sportvereniging	Selectief PO (4-12 jaar)	1 x per week gedurende het schooljaar	Sportservice
<i>De Gezonde Schoolkantine</i> ¹⁸ →Ondersteuningsprogramma VO en MBO	Selectief VO en MBO (12-23 jaar)		GGD
<i>Tieners leven gezond</i> → Jongeren leren hoe ze op gezonde manier kunnen afvallen en op gewicht blijven	Jongeren 12-17 jaar met overgewicht en obesitas	2x per week gedurende 12 weken	Fysiotherapie Getsewoud
<i>Fitkids</i> → Jongeren leren hoe ze op gezonde manier kunnen afvallen en op gewicht blijven	Kinderen 6-18 jaar met chronische ziekte, beperking of langdurige aandoening	2x in de week, gedurende halfjaar of langer	Gezondheidscentrum Floriande
<i>Slimkids</i> → Aanleren goed en gezond eet- en beweegpatroon	Kinderen 9-12 jaar met overgewicht en hun ouders/verzorgers	Gedurende 10 weken	Amstelring
<i>Moby Dik</i> ¹⁹ → Behandelprogramma voor kinderen met overgewicht/obesitas	Kinderen (4-8 jaar) met overgewicht/obesitas en hun ouders	Na intake, 1 x per week	Spaarne Ziekenhuis
<i>Kids go Fit</i> → Spelenderwijs ontdekken wat gezond leven is	Kinderen (10-14 jaar) met (aanleg voor) overgewicht	2-3 x per week, gedurende 10 weken	Voedingsbureau De Winter en Sportschool Dynamic Family Sport
<i>Ik Eet Het Beter</i> → Initiatief van Albert Heijn dat kinderen actief aanzet tot een gezonde leefstijl	Kinderen 4-12 jaar	21 scholen in Haarlemmermeer, waaronder 1 school in Overbos	Albert Heijn/basisscholen

¹⁷ Zeven scholen per jaar.

¹⁸ In de afgelopen jaren is er vanuit GGD Kennemerland met alle VO-scholen in Haarlemmermeer gesproken over de Gezonde School. Op bijna alle VO-scholen is het project uitgevoerd. Momenteel wordt bekeken of dit een vervolg moet krijgen of anders moet worden ingevuld.

¹⁹ Dit programma ligt momenteel tijdelijk stil.

(Naam onbekend) → Programma voor kinderen, 2x per week trainen en 1x een voedingsadvies, ouders sporten gratis mee	Kinderen 8 t/m 12 jaar	10 weken	Jeroen Maas Sports Company
Pijler: Sportstimulerings- en beweegactiviteiten (algemeen)			
<i>Lichamelijke opvoeding</i> ²⁰	PO 4-12 jaar	2x45 minuten per week	Scholen PO
<i>Lichamelijke opvoeding</i>	VO 12-18 jaar	2x45 minuten per week	Scholen VO
<i>Schoolzwemmen</i>	PO		Scholen PO
<i>JeugdSportPas</i> → Kennismakingslessen verschillende sporten op vereniging	Universeel PO (4-12 jaar)	Verschillende periodes schooljaar	Sportservice
<i>Sport Matcht School (PO)</i> → Clinics op school, op vereniging	Universeel PO (4-12 jaar)	Verschillende periodes schooljaar	Sportservice
<i>Sport Matcht School (VO)</i> → Clinics op school, op vereniging	Universeel VO (12-18 jaar)	Verschillende periodes schooljaar	Sportservice
<i>Schoolsporttoernooien (PO)</i> → In samenwerking met verenigingen	Universeel PO (4-12 jaar)	Verschillende toernooien schooljaar	Sportservice
<i>Schoolsporttoernooien (VO)</i> → In samenwerking met verenigingen	Universeel VO (12-18 jaar)	Verschillende periodes schooljaar	Sportservice
<i>Sportbuurtwerk</i> → Verschillende activiteiten/sportinstuiven in gymzalen en pleinen	Geselecteerde wijken 4-80 jaar	Hele jaar door	Sportservice
<i>Buursportvereniging</i> → Verschillende activiteiten/sportinstuiven in gymzalen en pleinen	Geselecteerde wijken 4-80 jaar	Hele jaar door	Sportservice + samenwerkingspartners
<i>Beweegspelletjes in de klas</i> → Beweeghoek voor kleuters, klassikale beweegtussendoortjes	Universeel 4-12 jaar	5 dagen per week schooljaar	Sportservice
<i>Pauze en naschoolse sportactiviteiten</i> → Door combinatiefunctionaris	Geselecteerde scholen PO 4-12 jaar	3 x per week, gedurende schooljaar	Sportservice
<i>E-games</i> → Interactieve sportlessen	Kinderen 8-14 jaar	Hele jaar door	Sportservice
<i>Scholenprogramma judo</i> → Programma en clinics m.b.t. judo	Kinderen PO		2Basics, Ymere en Zilveren Kruis Achmea

²⁰ 88% oftewel 56 van de 64 scholen voor primair onderwijs heeft een vakleerkracht voor de lessen bewegingsonderwijs, maar bij slechts 12 scholen is sprake van volledig vakonderwijs (18%).

<i>YOFI</i> → Fitness voor jongeren	Jongeren (12 t/m 15 jaar)		Healthcity
<i>Babyspel</i> → Spelenderwijs bewegen met baby	Ouders met hun baby	6 bijeenkomsten	Gezondheidscentrum Floriande
<i>Peutergym</i> → Kinderen spelenderwijs vertrouwd maken met bewegen	Kinderen (2½-5 jaar) met ouders	25 bijeenkomsten	MeerWaarde
<i>Dreumes en peutedans</i> → Bewegingsspelletjes	Kinderen (2-3 jaar) met ouders	5 bijeenkomsten	MeerWaarde
<i>Sportclinic Springen</i> → Aandacht voor alle springonderdelen	Kinderen (10-12)	4 bijeenkomsten	MeerWaarde
<i>Ouder en Kind Sport</i> → Ouders en kinderen sporten samen in tweetal	Kinderen (4-7 jaar)	4 bijeenkomsten	MeerWaarde
<i>Freerunnen</i> → Freestyle gymnastic	Kinderen (9-12 jaar)	4 bijeenkomsten	MeerWaarde
<i>AH Schoolvoetbaltoernooi</i> → Diverse basisscholen in Haarlemmermeer doen hier aan mee.	Kinderen (4-12 jaar)?	Jaarlijks (lokaal toernooi, regiofinales, districtsfinales en landelijke finale)	Albert Heijn/KNVB/scholen
<i>Leiden on Tour bij basketbalvereniging Challengers en BV Hoofddorp</i> → Basketballclinics bij amateurverenigingen in de regio			Zorg en Zekerheid
Pijler: Activiteiten gericht op (gezonde) voeding (algemeen)			
<i>Kinderwerk</i> → Diverse kinderactiviteiten op gebied van koken	Kinderen (8-12 jaar)		MeerWaarde
Pijler: Evenementen			
<i>Vakantieactiviteiten</i> → Sportinstuiven, sport- en speldagen, sportspecifieke activiteiten (Zotte Zomerdagen, Waanzinnige Winterdagen, Ijsfestijn, Olympische Sportdag(en))	Geselecteerde wijken 4-18 jaar	Diverse vakanties	Sportservice
<i>Nationale Buitenspeeldag</i> → Kinderen stimuleren om buiten te spelen en te sporten in hun eigen buurt	Geselecteerde wijken 4-14 jaar	Elk jaar (mei/juni)	Sportservice, MeerWaarde, Zorg en Zekerheid + samenwerkingspartners
<i>Nationale Sportweek</i> → Een week staat in teken van de sport	Kinderen 4-14 jaar	Elk jaar (april) Deelname incidenteel.	Sportservice MeerWaarde
<i>Haarlemmermeer Run (jeugdloop)</i> → Hardloopwedstrijd	Kinderen (4-12 jaar)	1 x per jaar (september)	Stichting Haarlemmermeer Marathon, Zorg en Zekerheid
<i>Haarlemmermeer Run (scholierenloop)</i> → Hardloopwedstrijd	Scholieren (13-18 jaar)	1 x per jaar (september)	Stichting Haarlemmermeer Marathon, Zorg en Zekerheid

<i>Meerwandelen</i> → Wandeltocht	Alle leeftijden	1x per jaar (mei)	Stichting Steeds Voorwaarts, Zorg en Zekerheid
<i>Sportfair</i> → Sportpromotiedag waarbij inwoners op aantrekkelijke wijze kennis kunnen maken met verschillende sporten	Alle leeftijden	1x per jaar (juni)	Stichting SportFair, Sportservice en Stichting Meersportief, Zorg en Zekerheid
<i>Gezondheidsmarkt</i> → Middag met activiteiten voor de gezondheid	Alle leeftijden	1x per jaar (november)	Zorg en Zekerheid
<i>Avondvierdaagse</i> → In diverse kernen in Haarlemmermeer vindt jaarlijks Avondvierdaagse plaats.	Alle leeftijden	1x per jaar (juni)	Diverse organisaties in Haarlemmermeer, Zorg en Zekerheid
Pijler: Ondersteuning en advies			
<i>Bewegonderwijs</i> - Counseling groepsleerkrachten/ vakleerkrachten - Ondersteunen bij ontwikkelen methode/vakwerkplan - Verzorgen van nascholingen initiëren vakgroepoverleg	Leerkrachten	Op maat	Sportservice
<i>Leerlingvolgsysteem voor bewegen</i> - Ondersteunen bij het ontwikkelen van LVS - Ondersteunen bij invoeren van LVS	Leerkrachten	Op maat	Sportservice
<i>Gebruik schoolplein</i> - Hulp bij ontwikkelen beleid voor bewegen op het schoolplein - Advisering (her)inrichting schoolplein - Coaching kinderen/docenten bij gebruik schoolplein	Leerkrachten/leerlingen	Op maat	Sportservice
<i>Verenigingsondersteuning</i> → Zeer breed	Sportverenigingen	Cursussen op maat	Sportservice
<i>Opvoedspreekuren</i> → advies en ondersteuning bij de opvoeding van kinderen	Ouders/verzorgers		MeerWaarde
<i>Opvoed- en opgroeiondersteuning</i>	Ouders/verzorgers		Partners CJG

11. Van inventarisatie-inzichten naar activiteiten

De bedoeling is om op basis van de inventarisatie van de bestaande activiteiten en sociale marketing de set van interventies of activiteiten te bepalen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in lange, middellange en korte termijn.

11.1 Aanpak

Doelstelling is een passend en haalbaar activiteitenplan waarin activiteiten en interventies zijn opgenomen voor de JOGG-wijken. De werkgroep activiteiten en interventies speelt een rol bij het opstellen van dit activiteitenplan, waarbij focus wordt aangebracht op doelgroepen en thema's. In het plan zal onderscheid worden gemaakt in lange, middellange en korte termijn.

11.1.1 Criteria voor het selecteren van activiteiten en interventies

Er zijn een aantal criteria te noemen om tot de selectie van interventies te komen. De interventie moet:

- zo veel mogelijk bewezen effectief zijn. Hiervoor maken we gebruik van de I-Database van het Centrum Gezond Leven;
- positief en leuk zijn, niet betuttelend, niet stigmatiserend;
- bijdragen aan bewustwording en gedragsverandering t.a.v. voedingsgedrag en beweging;
- uitgevoerd worden door de hele marketingstrategie van de 5P's in te zetten (Product, Plaats, Promotie, Prijs, Partners);
- aansluiten bij de belevingswereld van de bewoners in de wijk (bijvoorbeeld qua opleidingsniveau, etnische achtergrond, taal, etc.);
- zowel aansluiten bij groepen als bij individuen;
- inpasbaar zijn in de dagelijkse activiteiten van kinderen en ouders cq. de school/organisatie;
- zich lenen voor opname in het structureel beleid;
- financieel en organisatorisch goed haalbaar zijn.

11.2 Planning

In het derde en vierde kwartaal zal op basis van de uitkomsten een activiteitenplan worden opgesteld door de werkgroep activiteiten en interventies opgesteld.

11.3 Aanzet en ideeën activiteiten en interventies

In deze paragraaf wordt een aanzet gegeven tot activiteiten en interventies.

Thema DrinkWater

Waar mogelijk wordt ingezet op het JOGG-thema DrinkWater (zie hoofdstuk 13) in de JOGG-wijken. Dit zal worden opgenomen in het activiteitenplan.

Inzet BuurtSportCoach (BSC) in de JOGG-wijken

In beide JOGG-wijken wordt de BuurtSportCoach (BSC) voor 8-10 uur per week ingezet. De BSC kan de rechterhand van de JOGG-regisseur zijn en is een belangrijke verbinder richting de wijken.

Sportimpuls Kinderen Sportief op Gewicht

Door Sportservice Haarlemmermeer zijn - in samenwerking met andere partijen - twee aanvragen ingediend voor de 'Sportimpuls Kinderen Sportief Op Gewicht', te weten:

Een programma voor 0-4 jaar: Het programma bestaat uit de bouwstenen ouderparticipatie, samenwerking tussen zorg en sport en sportaanbod. Het programma is een aanvraag van turnvereniging PAX, Sportplaza, Opvoedpoli, Voedingsbureau de Winter, CJG en GGD Kennemerland (JGZ) en Sportservice Haarlemmermeer.

Een programma voor 12-18 jaar: Het programma is gebaseerd op de interventie Weet en Beweeg en het sport- en beweeggedeelte is ingevuld door een eigen aanpak, aangevuld met elementen uit de interventies RealFit en Alle Leerlingen Actief. Het programma is een aanvraag van Dynamic Family Sport, Keiko The Performance Company, Opvoedpoli, Voedingsadviesbureau de Winter, GGD Kennemerland (JGZ), CJG Haarlemmermeer en Sportservice Haarlemmermeer.

Beweegvriendelijke schoolpleinen

Voor de scholen in de JOGG wordt ingezet op 'beweegvriendelijke schoolpleinen'. Dit wordt uitgevoerd door Sportservice Haarlemmermeer en ziet er als volgt uit:

- Scholen begeleiden/adviseren bij opstellen beweegbeleid sporten en bewegen (op het schoolplein).
- Scholen begeleiden/adviseren bij herinrichting schoolplein.
- Scholen krijgen budget om schoolpleinen aan te pakken.
- Leerkrachten nascholen sport- en spel schoolplein.

Aandacht voor gezondheid op basisscholen, kinderopvang en buitenschoolse opvang

Hierbij valt te denken aan een gezond traktatiebeleid, fruitbeleid (ochtendpauze), water drinken, beweegvriendelijke schoolpleinen.

De Gezonde Sportkantine

Een gezonde keuze hoort bij sport en bewegen. Het aanbieden van een gezonder assortiment in de sportkantines.

12. Communicatie

De JOGG-aanpak leunt op een goede communicatiestrategie. Voor alle doelstellingen van het programma en in de wijken is communicatie belangrijk. Het draagt bij aan het vergroten van het draagvlak en verbreden van het netwerk. Maar het is ook erg belangrijk bij de uitvoering van de 'community aanpak' in de JOGG-wijken Overbos en Zwanenburg.

12.1 Strategie

Om binnen de gemeente Haarlemmermeer tot een integrale aanpak te komen, moet de achterliggende JOGG-boodschap ('maak voor kinderen en hun ouders de gezonde keuze de gemakkelijke keuze') bekend worden bij andere beleidsvelden (sport, onderwijs, welzijn, ruimtelijke ordening, beheer en onderhoud, verkeer en vervoer, economische zaken, etc.). Hiervoor moet een strategie uitgedacht worden waarin zowel de samenwerking op ambtelijk niveau (inclusief directie) als op bestuurlijk niveau (bijvoorbeeld inschakelen wethouders als ambassadeur) een plaats krijgen.

In de JOGG-wijken vormt voorbeeldgedrag een belangrijk onderdeel van de JOGG-aanpak. Zowel bekende rolmodellen (nog nader te bepalen), maar ook onbekende rolmodellen (leerkrachten, kinder-, tiener- en jongerenwerkers en trainers) geven het goede voorbeeld door in het bijzijn van kinderen en ouders water te drinken, gezond te eten en de fiets te pakken. Mogelijk kunnen er ook JOGG-ambassadeurs worden aangesteld die optreden als voorbeeldfunctie voor de jeugd, die verschijnen op verschillende belangrijke evenementen en interventies en die voorlichting geven over gezond of sportief gedrag.

Door op een verrassende manier te werk te gaan, willen we JOGG op de kaart zetten. Dit kunnen we bijvoorbeeld doen door een paar ludieke, creatieve acties in samenwerking met partners op touw te zetten die de aandacht trekken van bewoners en media (guerrilla marketing).

De activiteiten die we samen met partners organiseren moeten op elkaar aansluiten en goed doordacht zijn. Goed doordachte acties werken beter dan een heleboel ad-hoc activiteiten of evenementen (dat is juist de kracht van JOGG, het is de paraplu). De communicatieactiviteiten dienen elkaar goed aan te vullen en samenhangend te zijn. Goede afstemming hierin bevordert de synergie (1+1=3). Het risico van te veel verschillende activiteiten met eigen communicatiemiddelen is dat het te versnipperend werkt.

12.2 Kernboodschap

In alle communicatiemiddelen moet het JOGG-Haarlemmermeer logo worden gebruikt. Zoveel mogelijk activiteiten en campagnes over gezond gewicht moeten plaatsvinden onder de JOGG-paraplu. Het is belangrijk dat JOGG een herkenbaar merk wordt en op een goede manier wordt gebruikt. Alleen dan kan JOGG als krachtig merk worden neergezet. We kunnen een traject in gang zetten waarbij we een slogan voor JOGG ontwikkelen (voorbeelden: JOGG Amsterdam: "De gezonde keus, de makkelijke keus", IJsselstein: "gezond=lekker, bewegen=leuk"). De boodschap is afhankelijk van de doelgroep en/of de wijk waarop we ons richten. We moeten deze boodschap vertalen in voor de doelgroep aantrekkelijke vormen/activiteiten. We lichten er bij voorkeur één gedragsfactor uit, afhankelijk van de activiteit. De intermediairs in de wijk spelen een belangrijke rol in het uitdragen van deze boodschap. Afhankelijk van de wijkbewoners moet de boodschap meer of minder impliciet worden gebruikt.

12.3 Communicatiemiddelen

Voor de interne communicatie zijn er allerlei communicatiemiddelen: werkoverleggen, intranetberichten, JOGG-nieuwsbrief, bijeenkomsten, Op Stoom. Voor de externe communicatie is het handig gebruik te maken van landelijke JOGG-communicatiemiddelen om het merk JOGG te laden. Deze middelen moeten zowel op gemeentelijk als op wijkniveau worden ingezet.

Overige communicatiemiddelen zijn o.a.:

- JOGG-Haarlemmermeer-nieuwsbrief, om partners te informeren.
- Facebookpagina (voor het publiek), LinkedIn (voor professionals)
- Persberichten en twitterberichten bij belangrijke communicatiemomenten.
- Website www.haarlemmermeer.nl/jogg
- Nieuwsbrieven van partners, schoolkranten
- Etc.

12.4 Aanpak

Een communicatieadviseur bij de JOGG-aanpak is onontbeerlijk. Deze heeft als taak om te adviseren, ondersteunen en het uitvoeren van gezamenlijke acties uit een communicatieplan.

Er wordt een aparte werkgroep opgericht rondom communicatie en sociale marketing (zie hoofdstuk 9). Deze werkgroep geeft strategisch advies over het uitdragen van JOGG-boodschap, adviseert bij het toepassen van sociale marketing in de wijken.

Er dient nog een communicatiestrategie en communicatieprogramma met een planning met de activiteiten te worden opgesteld. Hierin worden dan ook de communicatiemomenten aangegeven.

Bij alle activiteiten moeten we kritisch kijken naar de taken die de communicatieadviseur en/of JOGG-regisseur op zich nemen en naar wat partners kunnen oppakken. We moeten ernaar streven om uitvoerende activiteiten zoveel mogelijk weg te zetten of door anderen op te laten pakken, zodat de gemeente haar regierol kan pakken.

12.5 10 gouden communicatietips JOGG

1. JOGG is een officieel geregistreerd beeldmerk. Het op de juiste manier noemen van JOGG bij relevante projecten en in communicatiematerialen helpt het uit te groeien tot een begrip.
2. JOGG is een positieve aanpak met een positieve uitstraling. Dit moet in beeld, tekst en activiteiten naar voren komen.
3. Gebruik logo JOGG samen met logo gemeente in alle materialen van gemeentelijke JOGG-initiatieven.
4. Verwijs in persuitingen door naar eigen site en/of JOGG website.
5. Gebruik JOGG-logo + standaard tekst in alle persuitingen van gemeentelijke JOGG-initiatieven.
6. Stem gebruik logo lokale bedrijven altijd in overleg met JOGG-gemeente en JOGG-bureau.
7. Gebruik communicatierichtlijnen voor juiste benaming landelijke partners, gemeenten en lokale partners/ bedrijven.
8. Het is niet toegestaan JOGG direct of indirect te koppelen aan de verkoop van producten of diensten
9. Gebruik huisstijlrichtlijnen voor juiste gebruik JOGG-logo.
10. Focus! Durf voor één boodschap te kiezen en laat activiteiten daar op aan sluiten.

13. Thema-aanpak

Binnen EPODE is de thema-aanpak erg succesvol gebleken. Alle partijen in de wijk geven gedurende een jaar extra aandacht aan één thema, gebaseerd op een concrete gedragsverandering. Alle activiteiten in de wijk sluiten hier nauw op aan.

Volgens de evaluatie van EPODE zijn de volgende factoren belangrijk voor het succes van de thema-aanpak:

- Communiceer één eenvoudige boodschap per keer
- Versterk deze boodschap door het organiseren van activiteiten aansluitend op deze boodschap
- Herhaal de boodschap gedurende een lange periode
- Gebruik geen stigmatisering

Ook binnen de JOGG-gemeenten was er behoefte aan een soortgelijke thema-aanpak. Een thema maakt de JOGG-aanpak concreter. Het versnelt het proces (integrale samenwerking, de 5 pijlers van JOGG, communicatie) en geeft focus. Een overkoepelend thema maakt het gemakkelijker om concreet kennis te delen tussen gemeenten. Zo wordt de JOGG-beweging in een wijk en in het land groter.

Jaarlijks introduceert JOGG een thema. Iedereen in de gemeente geeft langdurig extra aandacht aan dit thema. Andere interventies blijven overigens gewoon bestaan en het thema kan in bestaande interventies 'uitgelicht' worden. Gemeenten worden met klem geadviseerd om mee te doen met de thema's om ten volle de waarde van JOGG te benutten.

Er is gekozen voor onderstaande thema's omdat er wetenschappelijk bewijs is dat er een correlatie is tussen deze thema's en de preventie van overgewicht. Verder zijn dit de thema's die wat betreft haalbaarheid en implementatie het meest effectief waren in Frankrijk (EPODE) en België (VIASANO). Ten slotte passen deze thema's heel goed bij de kernwaarden van JOGG: positief en inspirerend. De volgende thema's staan op het programma:

2013: Water

Water drinken wordt weer heel gewoon. Met de aanpak DrinkWater maakt JOGG water drinken gemakkelijk en aantrekkelijk. Bestaande kranen, waterkoelers, watertappunten en waterflesjes worden zichtbaar en toegankelijk gemaakt. Water is in Nederland overal aanwezig. Op momenten dat jongeren dorst hebben, drinken ze voortaan vaker water en minder vaak zoete dranken. Water drinken levert een positieve bijdrage aan de preventie van overgewicht. JOGG roept iedereen op (bestaande) activiteiten te koppelen aan het thema water. Stimuleer het drinken van water in ieder geval op school, op het werk, in de wijk, tijdens het sporten of in de kantine.

2014: Dagelijks Actief

Het JOGG-bureau is op dit moment bezig met de invulling van dit thema, wat uitgerold wordt in 2014.

2015: Groente en Fruit

Het JOGG-bureau gaat nog van start met de invulling van dit thema. Het wordt in 2014 en 2015 uitgerold.

Waar mogelijk zet JOGG-Haarlemmermeer in op het thema Water en in 2014 wordt ingezet op Dagelijks Actief.

14. Financiën, ondersteuning, planning en vervolg

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de financiën over de verschillende jaren, de ondersteuning vanuit het JOGG-bureau, de planning en het vervolg.

14.1 Begroting

Voor de uitvoering van de JOGG-aanpak in Haarlemmermeer zijn minimaal de volgende middelen nodig:

Bijdrage gemeente

De bijdrage van de gemeente (over 3 jaar²¹) bestaat uit:

Deelname JOGG (verplicht, contractueel voor drie jaar vastgelegd)	€ 30.000
Onderzoeksbudget	€ 15.000
Loonkosten regisseur	€ 120.000
Activiteitengeld (zit in bestaande interventies)	€ 150.000
Overig (subsidie Sportservice Haarlemmermeer, bijv. voor combinatiefunctionarissen, sportbuurtwerk, etc.)	
Organisatiekosten (bijeenkomsten, communicatie, etc.)	

Bijdrage Zorg en Zekerheid

De bijdrage van Zorg en Zekerheid (over 3 jaar) bestaat uit:

Financiële bijdrage (projecten- en activiteitengeld)	€ 75.000
Personele inzet (bestuurder, communicatieadviseur en adviserend geneeskundige)	
Sponsoring bestaande activiteiten	
Inzet Zorg en Zekerheid basketbalteam	

Bijdrage GGD Kennemerland

Capaciteit op de gebieden Jeugdgezondheidszorg, gezondheidsbevordering, epidemiologie, beleid en communicatie.	
Inzet ondersteunende activiteiten en inzet netwerk	

Bijdrage andere partners

De bijdrage van andere partners is afhankelijk van hun grootte, eigen expertise, etc.

²¹ Deze middelen worden door gemeente Haarlemmermeer voor JOGG van medio 2012 tot 2016 beschikbaar gesteld.

14.2 Ondersteuning JOGG-bureau

Het JOGG-bureau werkt samen met publieke en private partijen om de JOGG-beweging in Nederland groot te maken. Het stimuleert het gebruik van interventies die positief zijn beoordeeld door het landelijk Centrum Gezond Leven en stimuleert partijen interventies daar aan te melden. Het JOGG-bureau maakt actief gebruik van alle kennis die aanwezig is of wordt ontwikkeld, in nauwe aansluiting met universiteiten, kennisinstututen en private partijen.

Het JOGG-bureau werkt samen met een groep landelijke partners om de doelstellingen van JOGG tot een succes te maken. De partners trekken samen op om gezond gewicht, als onderdeel van een gezonde leefstijl, bij jongeren te bevorderen.

Het JOGG bureau biedt de gemeente:

- *Advies en intensieve coaching*; persoonlijk advies en standaardmaterialen bij lokale implementatie van de JOGG-aanpak. Ze denken bijvoorbeeld mee welke lokale private partners kunnen aansluiten, leveren een bijdrage aan het overtuigen van deze partijen en adviseren wat deze partijen kunnen bijdragen aan het lokale JOGG-programma. Daarnaast leveren ze kant en klare presentaties, samenwerkingsovereenkomsten, vragenlijsten en evaluatie-instrumenten.
- *Trainingen en intervisie*; jaarlijks biedt JOGG-trainingen op de 5 pijlers, intervisie trajecten met andere gemeenten en kennisdeling met andere JOGG-gemeenten. Best-practises worden verzameld en verspreid.
- *Communicatiekracht*; JOGG biedt centraal ontwikkelde communicatiematerialen, een centrale JOGG-boodschap, ambassadeurs (zoals Paul Rosenmöller), brochures, nieuwsbrieven, logo's, foto's en persberichten die JOGG-gemeenten kunnen gebruiken.
- *Verbinding en versterking*; door nauwe samenwerking met de zes landelijke partners en stakeholders in de gezondheid en sportwereld, wetenschap en landelijke private partners maakt JOGG de beweging groot.

JOGG-coach en JOGG-experts

Het landelijk JOGG-bureau heeft 3 miljoen euro extra gekregen van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Dit geld wordt onder andere ingezet voor JOGG-coaches en JOGG-experts.

JOGG-coaches zijn freelancers die op kosten van het landelijke JOGG-bureau in JOGG-gemeenten worden ingezet om de implementatie van de JOGG-aanpak te versnellen. Een JOGG-coach kan worden aangevraagd en bij toewijzing wordt hij/zij gedurende 6 maanden voor 1 dag in de week ingezet. De JOGG-regisseur wordt ondersteund, het werk wordt niet overgenomen. Vanaf mei 2013 heeft Haarlemmermeer voor 6 maanden een JOGG-coach toegewezen gekregen.

JOGG-experts ondersteunen en coachen de JOGG-regisseurs op een specifiek onderwerp, bijvoorbeeld sociale marketing of verbinding preventie en zorg. Het JOGG-bureau wijst de JOGG-experts toe aan JOGG-gemeenten. De JOGG-expert werkt op kosten van het JOGG-bureau.

Totaal zijn er 47 dagen ondersteuning vanuit JOGG voor de contractperiode van 3 jaar.

14.3 Planning

Vorbereiding start JOGG-Haarlemmermeer: oktober 2012 - juni 2013

Kick-off JOGG-Haarlemmermeer: juni 2013

Kick-off JOGG-Overbos en JOGG-Zwanenburg: september 2013

Uitvoering JOGG-Haarlemmermeer: juni 2013-januari 2016

14.4 Vervolg

In december 2013 volgt een update van dit plan van aanpak. Op dat moment zijn de publiek-private partners bekend, het activiteitenplan, de communicatiestrategie en het evaluatieplan bekend.

15. Randvoorwaarden en kritische succesfactoren

In het slothoofdstuk wordt ingegaan op randvoorwaarden en kritische succesfactoren.

15.1 Randvoorwaarden

Het succes van JOGG in Haarlemmermeer hangt voor een groot deel af van de inzet van de samenwerkende partners. Uiteindelijk moet de gezonde boodschap en het doel van JOGG dusdanig verankert zijn in ieders beleid, aanpak en activiteiten, dat het een langdurig effect heeft.

De financiering is nu geregeld voor een periode van drie jaar. We spreken de intentie uit om voor een langere periode de samenwerking aan te gaan. Dit wordt echter pas na drie jaar, na een evaluatie bepaald. Het is voor het programma wel wenselijk om langer door te gaan: bekend is dat een effect pas na die periode merkbaar zal zijn.

Het meten en wegen van de kinderen is een randvoorwaarde voor het kunnen bepalen of we de doelstellingen halen. Dit gebeurt door JGZ. De wens is echter om frequenter te wegen en te meten. De mogelijkheden hiervoor worden nader onderzocht.

15.2 Kritische succesfactoren

Veelvoud aan activiteiten

Het grootste risico bij een community aanpak als JOGG is dat er een veelvoud aan activiteiten wordt ontplooid, die niet in samenhang zijn, niet gedragen door de partijen en derhalve niet structureel ingebed (ad-hoc). Om dit te voorkomen is voortdurend afstemming met zowel de samenwerkende partijen noodzakelijk als tussen de JOGG wijken onderling. Van belang daarbij is dat er voldoende ruimte en tijd is om evaluaties met elkaar te bespreken en met de conclusies en aanbevelingen aan de slag te gaan. Ook moeten inhoudelijke keuzes gemaakt worden om focus te houden in het programma en moet de voortgang keer op keer getoetst worden met zowel feiten als bijvoorbeeld interviews. De inzet van partijen is essentieel. Een risico is dat onvoldoende afstemming plaatsvindt tussen de partijen, of dat partijen de gemaakte afspraken niet nakomen. Derhalve is investeren in draagvlak en onderhouden van het netwerk belangrijk. Een goed organisatie-model zowel gemeentelijk als per wijk draagt daaraan bij.

Achterblijvende medewerking bij partners

Partners, zowel de private partijen als de organisaties in de wijken (bv. sportverenigingen en scholen) kunnen – bijvoorbeeld door gebrek aan tijd en middelen – achterblijven in de uitvoering. Aangezien het succes van JOGG voor een groot deel afhankelijk is van hun inzet, is dit een niet te onderschatten risico. Dit betekent dat er veel tijd moet worden geïnvesteerd in het onderhouden van contacten, verwachtingsmanagement, analyse van verwachtingen en behoeften, deelname eenvoudig maken en proberen de partijen medeverantwoordelijk te laten voelen voor het slagen van de aanpak.

Achterblijvende deelname bij de doelgroep

De aanpak slaagt alleen als de doelgroep – kinderen en hun ouders – zich openstellen voor de boodschap en bereid zijn hun leefwijze te veranderen in een gezonde leefstijl. Gedragsveranderingen zijn moeilijk en vergen een lange adem. Dit betekent dat de samenwerking en de boodschap die we

willen uitdragen echt onderdeel wordt van het beleid van de organisaties. En het betekent dat we in gesprek moeten gaan met deze doelgroep om zeer maatgericht te werk te kunnen gaan.

Partijen in de wijk onderschrijven niet de boodschap

We gaan er vooralsnog vanuit dat iedereen graag een gezonde leefstijl wil (bereiken). Over de manier waarop kan men wel eens van mening verschillen. Maar om de boodschap over te brengen, is het belangrijk dat deze door iedereen wordt uitgedragen en dat dit consequent gebeurt. De boodschap moet dus kort, duidelijk, consistent en praktisch bruikbaar zijn en aansluiten bij de behoeften en wensen van de doelgroep.